Масса а мехкашкара пролетараш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-Гlалгlай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-Гlалгlай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Кlиранди
4
январь
№ 2 (2314)
1959 шу

Мах 20 кеп.

Вай мехка болхлой классо, колхозни ахархоша, интеллигенцес цхьа барт болаш къоабалъю, деррингача советски халкъа вахара хьашташта маэшшара йола, социалистически Дахьен низ чlоагlбара, деррингача дунен тlа машар чlоагlбара йоанхо еш йола ССКП ЦК декабрьски Пленумеи СССР Лакхехьарча Советеи решенеш

Деррингача халкъа дог айдалар

Белгалдоаллаш массане а политически къахьегамеи уйла айенна денош да хlанз советски халкъага дараш. Цхьа бутт тарга ха яьлча хьаелларгья вай мохк шии дегlабара кердача лоархlамерча ханага — коммунистически общество шерра хьалъяра ханага балар белгалдертдола ССКП XXI-гlа съезд. Декабрь бутт юкъе кхачча хилар юрта боахам тlехьарча пхе шера дегlабара башха дика итогаш йийцаи юртбоахаман продукташ яхар дlахо а айдара декхараш оттадаьи йола партен Центральни Комитета Пленум. Дукха ха йоацаш йистеяьлар паччахьалкхен боккха лоархlам бола цхьадола законаш соцамаши тlаийца йола СССР-а Лакхехьарча Совета шоллагlа сесси.

Вай мехка болхлой классо, колхозни ахархоша, интеллигенцес цхьа барт болаш къоабалъю, деррингача советски халкъа вахара хьашташта маэшшара йола, социалистически Дахьен низ чlоагlбара, деррингача дунен тlа машар чlоагlбара йоаккхо еш йола ССКП ЦК декабрьски Пленумеи СССР Лакхехьарча Советеи решенеш.

Хlанз миллионаш болча советски наха шерра а масса оагlорахьара а дувц гарггарча ворхl шера СССР халкъа боахам дlахо дегlабарах йолча контрольни цифрех ССКП XXI-ча съезде новкъоста Н. С. Хрущевс ерг йолча доклада тезисаш. Уж ювцаро, ССКП ЦК-и СССР Министрий Советеи халкъа образовани эргаяккхарах йола тезисаш деррингача халкъо дукха ха йоацаш ювцаро санна къаьгга тешал ду партени халкъеи хьашташ цаlаш хилара, коммунизман керда коталонаш яхарна лоаттабеча къовсаме цар де лерхlар цаl хилара.

Саматтийнахьа шии болх йистебаьккхар Российски Федерацен Лакхехьарча Совета ялхлагlча сессес. Цо дийцар республикан экономикеи культуреи дlахо дегlаяра боккха лоархlам бола дешаш. Сессе, lалаьмате чlоагlа дог айдалара хьал тlа, лакхехьара совгlат — Ленина орден елар Российски Федерацена. Республиканна из совгlат деннад ялат, шекара свекла, кхыйола юрта боахама продукташ дукхагlа яхарна доккхий толамаш дахарах а 1958 шера паччахьалкхенга 1 миллиарди 930 миллиони пунт ялат дохкарах а.

Российски Федерацена совгlат далар доккха цlей хилар коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсаме вежарий доттагlал долаш, де лерхlар а хьашташ а юкъара долча вай мехка деррингача халкъашта. Российски Федераци белгалъяь шоллагlа Ленина орден я из. Хьалхара совгlат деннадар цунна Украина Россех дlаккхетара кхо бlаь шу далар дездеши эрсий къамо а Российски Федерацен деррингача къамаша а паччахьалкхеи, боахами, культуреи хьалъяра белгалдоалаш толамаш дахарахи.

Российски Федерацен доттагlаш дола сий а ду дукха а еза Советски Союза деррингача халкъашта. Эрсий къамо шии сий даьккхад паччахьа самодержавена, помещикаштеи капиталисташтеи духьала лоаттабеча къовсаме кортамукъалени прогрессеи сийлахь-йоккха революционни уйлаш лелаеш ше хиларца. Цо адамленна веннав лергвоаца Ленин — деррингача дунен къахьегамхой баьччеи хьехархои. Российски пролетариато, Ленин керте латтача Коммунистически партен хьалхленца, эггара хьалха сегар социалистически революцен ала, марксизмаши-ленинизмаши байракха кlал Россен деррингача къамий къахьегамхой вlашагl а техар, Сийлахь-боккха Октябрь котбаларга а бигар.

Великорусски къамо, доккхал деш йоахар В. И. Ленина, хьаьий революционни класс, кортамукъалеи социализми бахьан лоаттабеча къовсама сийлахь-боккха хьокхам адамленна бала ше могаргдолаш долга дlахьекхар.

Ленински къамий политиканна мутlахьа долча Российски Федераце тахача кхыча къамашца цхьана, эрсий къамо Советски Союза деррингача къамашта мел эша новкъостал дуцар паччахьалкхле хьаяра а чlоагlъяра а, экономикеи культуреи легlаярна а. Советски халкъий вежарий дезала юкъе, хьалха lоаткъама кlал лаьтта къамаш политически, боахамани, культурани хьакъехьа цlаккха а ца дайнача тайпара дегlадаьхкад. Коммунистически партес вай мехкарча халкъашта юкъера моастагlали хьагlи дlа а даьккха къамий кортамукъален цхьоагlонца уж вlашагlтехар, денал гойташи хlама хьадеш машаре къахьегарцеи цхьатарра бокъо йолча халкъий дохаргдоаца доттагlал хьадир.

ССКП XX-ча съезда исторически решенеши партен Центральни Комитета Пленумий соцамаши кхоачаш а деш вай мехкарча халкъаша тlехъяьнна коталонаш яьхай экономикеи, lилмеи, культуреи дегlадарна, къахьегамхой бахара хьал айдарна. Российски Федерацен промышленносто ханал хьалха—20 декабре — кхоачашъяьй валови продукци яккхара шера йола план. Укх шера промышленни продукцена алхха республике тlаккхийттар паччахьа Россе 1913 шера арахийцача ерригача продукцел шозза дукхагlа да. Промышленни производство дегlаярна доккхий толамаш даьхад ерригача союзни республикашка.

Тlеххьарча пхе шера партес чакхдаьха балхаш бахьан лоархlам болаш лакхденнад юртбоахаман продукташ йоахилга а кийчъелга а. Карадерзадаьд итташ миллионаш гектараш эрий ихка лаьтташ, кхы а дукхагlа чlоагlденнад юрта боахам техникаца lалашбелга, колхозаши совхозаши чlоагlъяьй опыт йолча балха говзал йоаллача кадрашца, кхашкарча къахьегамхой балха говзал лакхъеннай. Вай мехко цlаккха а кийчдаь дац укх шера санна дукха ялат.

Дукха ха йоацаш Российски Федераци цхьайолча кхыча республикашца нийсйича чlоагlа тlехьайиса яр юртбоахаман продукташ яхара. Партен Центральни Комитето чакхдаьхача гlулакхаша, РСФСР-е гlоллара ССКП ЦК Бюро яро, республикан Министрий Совета краяйи областийи партийни а советски а органий боахама доал дара лоархlам айбаро lалашдир республикан юрта боахамера гlулакхаш овлан тlара тоаделга. Укх шера Российски Федерацес паччахьалкхенна ши миллиард пунт гаргга ялат деннад. Ялат бахьане лоаттабеча къовсаме белгалдоаллаш толамаш даьхад Казахстанеи Украинани къахьегамхоша. Казахстано паччахьалкхенна 950 миллион пунт ялат деннад, Украинас— 552 миллион.

Социалистически Лаьхено йоагlгlча тайпара белгалйоах Советски халкъий къахьегама коталонаш. Укх шера Российски Федерацел совгlа Ленина орденаш еннай Украинанна, Молдавена, Белоруссена, РСФСР, Украински Казахски ССР-а дукхача областашта.

Промышленнии юртбоахамани производство дlахо а айяра, lилман-технически прогресса, советски наьха бахара хьал айдара дог ураоттадеш йола керда перспективаш я СССР-а халкъа боахам 1959—1965 шерашка дегlабарна контрольни цифраш тlа. Цар лерхl ерригача союзни республикай экономика а культура а масса а оагlорахьара дlахо а айелга.

Халкъа боахамани культурани деррингача доакъошка Российски Федерацена хьалхашка доккхий декхараш оттадаьд контрольни цифраша. Цунца къаьстта теркам тlабохийт малхбоален районий — Урала, Сибарегlен, Гаьнарча Малхбоален экономика сихха дегlайоалаярна. Хьатlадоагlача ворхl шера РСФСР-е болх бе йоалалургья эшара йоккхагlа йола гидроэлектростанцеш — Сталинградски, Братски иштта кхыяраш, хlаьта иштта низ бола цхьайола теплоэлектростанцеш. РСФСР Лакхехьарча Совето тlаийца республикан халкъа боахам дегlабара Паччахьалкхен планахи 1959 шерарча цун Паччахьалкхен бюджетахи дола Законаш Российски Федерацена хьалхашка оттадаьча декхараша дlа ма дехха да. Хlанз чакхъювлача краяйи областейи партийни конференцешка масса а оагlорахьара дувц республикан боахамеи культурани деррига доакъош дlахо а кхы а сихагlа дегlадоаладара дешаш.

Советски наьха да мехка вахара чухь белгалдоалаш долча хlаманна кердача къахьегама коталонашца накъа ухаш. ССКП XXI-ча съезда накъа долхаш Советски Союза болхлой классо, колхозни ахархоша, интеллигенцес кхы а лакхагlа айю производственни планаш ханал хьалхагlа кхоачашъяра, продукци арахецилга айдара, къахьегама овсарле айяра тlехьа лелаеча деррингача халкъа социалистически яхьа байракх. Тlа-тlа дукхагlа шерлуш латт коммунистически къахьегама бригадай цlи тиллийта бокъо яккхара тlехьа лелабу болам. Хlанз керда шу — сийлахь-доккха хlама хьаккхоллача балхий семилеткан хьалхара шу хьахулаш предприятешкеи стройкашкеи, колхозашка, совхозашка, ремонтни - технически станцешка керда лакхара социалистически декхараш тlаийду, дикача дас санна гуча а йоах мехка гlулакх де дlа а увттаю производстван йlаьхий торонаш.

Дохаргдоацача вежарий доттагlленои Даьхен ираз бахьане цхьана хьегача творчески къахьегамои вlашши кхотадаьча Советски Союза деррингача халкъаша Коммунистически партен хьалхленца коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсаме шоай низаш алсам доах.

(29 декабрера «Правдан» передовой).

Беттагахьа космически ракета урагlъяхийтарах бола ТАСС-а ХОАМ

Ракеташ хьаяра гlулакха Советски Союзо lалаьмате доккхий толамаш дахарца белгалдаьлар 1957—1958 шераш. Говзалца хьаяь советски Лаьттан спутникаш урагlъахийтаро йиш хилийтай космически полеташ ярна а Маьлха системан вокх планеташка кхачарна а эшаш йола материал lоае.

СССР-е деш дола lилман-тохкамеи опытно-конструкторскии балхаш тlадерзадаь дар говзалца хьаеш йола Лаьтан спутникаш йоккхийи езеи хьаярна. Говзалца хьаяьча кхоалагlча советски Лаьттан спутника дозал, вайна махарра, 1327 килограмм дар.

Дунен халкъашта юкъерча геофизически шера программах 1957 шера 4-гlча октябре дунен тlа тlеххьара говзалца хьаяь Лаьттан спутник а цул тlехьагlара еза советски спутникаш а аьттув болаш урагlъяхийтарах юххьонцара космически сухал яьккхай — секунде 8 километр.

Советски lилмахоша, конструктораша, инженереша, болхлоша дlахо баь творчески болх бахьан долаш хlанз хьаяьй дуккха лагlаш дола ракета. Цун тlеххьара лагlа планеташта юкъера полеташ е йиш хулийташ йолча шоллагlча космически сухалга кхача могаш да — секунде 11,2 километр никъ бе.

1959 шера 2-гlча январе СССР-е Беттагахьа урагlхийцай космически ракета. Дукха лагlаш дола космически ракета шийна еннача программах Бетта тlайодача троекторе тlа яьннай. Хьалххагlе а даьча хоамаша яхачох, ракетан тlеххьара лагlа эшшаш йолча шоллагlча космически сухалга даьннад. Ше никъ беш йодаш Советски Союза Малхбоалехьара доазув хоададеш тlех а яьнна. Гавайски вашта тlагlолла дlа а яха, Тихи океана тlа гlолла шии никъ беш йода, Лаьттанна сихха гаьна а йоалаш.

3-гlча январе московски ханах 3 сахьати 10 минути яьлча, Беттагахьа леста йода космически ракета Суматра яхача острова къулбехьарча даькъа тlа гlолла тlехъяргья, Лаьттанна 110 эзар километр гаргга гаьна а йолаш. Хьалххагlе а оттаяьча, бокъонца хьожа а хьожаш нийсъеш латтача расчетех 1959 шера 4 январе 7 сахьат даьннад аьнна хетача ханна Бетта районе кхоачаргья космически ракета.

Доагам доацаш 1472 килограмм дозал долча тlеххьарча лагlа тlа я шии тайпара йола контейнер, цу чу латт укх лохера lилман тохкамаш дарна йола измерительни аппаратура:

— Бетта тlара магнитни моттиг гучаяккхар;

— Лаьттан магнит йоацача моттигашкара космически зlанарий низ а цун варинцеш а lомаяр;

— Космически зlанарашкара фотонаш дlаязъяр;

— Беттацара радиоактивность гучаяккхар;

— космически зlанарашка еза ядераш дlанийсъялар lомаделга;

— планеташта юкъерча хlама газовой компаненташ lомаяр;

— Маьлхо корпускулярни зlанараш хецилга lомадар;

— метеорни доакъош lомадар.

Космически ракетан тlеххьарча лагlо беш болча наькъага хьежарна цу тlа оттаяьй:

— 19,997-и 19,995-и мегагерц йолча шин частотаца 0,8-и 1,6-и секунде телеграфни хоамаш кхохьийташ йола радиопередатчик;

— 19,993 мегагерц йолча частотаца болх беш хувц-кувцаш 0,5—0,9 секунде телеграфни хоамаш кхохьийташ йола радиопередатчик. Цунца хьател lилман тохкамех хинна даннеш;

183,6 мегагерцах сердал телаш а беча наькъа параметраш юсташи Лаьтта lочу lилман хоамаши деш а йола радиопередатчик;

— натриевой морхаш — искусственни комета еш хургйола ше къаьстта аппаратура.

Натрен спектральни лини шоашта чура араухийтача светофильтраша кийчъяьча оптически средствашца бlаргаго а сурт даккха а йиш йолаш я искусственни комета.

Искусственни комета хьахургья 3 январе 3 сахьати 57 минути московски ха яьлча, Дева яхача седкъашта юкъе, Волопаса альфа, Деви альфа. Весай альфа яхача седкъаша оттаеча кхо са барга юккъе 2—5 минута бlарга а гургья из.

Космически ракетан борта тlа Советски Союза герби «Советски Социалистически Республикай Союз 1959 шу январь» яха йоазуви тlа а долаш цlе байракх я.

lилмани хlама дусташи йолча аппаратуран низ луча моттигеи контейнереи дар а долаш дола деррига дозал 361,3 килограмм я.

Советски Союза тайп-тайпарча районашка ядача хlама дусташ йолча lилман станцеша земаш доах эгтара хьалхагlа планета тlара планета тlа яхийтача ракетан. Троекторен элементаш къеастаяр чакхдоаккх, координационно - вычислительни центре автоматически чудоагlача, даьча бустамашка гlолла электронни счетни машинашца.

Даьча бустамех хьахиннарашка хьажаро йиш хулийтаргья космически ракето беча наькъах дола бакъдараш хайта а lилман земаш доахаш йола планеташта юкъерча арен участкаш къоастае а.

Деррингача прогрессивни адамий хьашташта мадеззара социалистически общество дегlайоалаяра керттера дешаш кхоачашдара тlаберзабаь болча хlама хьадеча Советски халкъа къахьегамо торо хилийтар эггара хьалхагlа планета тlара планета тlа ракета яхийта.

Советски космически ракета урагlъяхийтаро цlаькхаз а хьахьокх вай мехка ракеташ хьаелга lалаьмате чlоагlа дегlадар, деррингача дуненна юха а цо дlахьокх дикача советски lилманнеи техниканнеи карагlдаьнна доккхий хlамаш.

Сигленашкара йоккхий къайленаш кхы а чlоагlагlа йовзаргья сага, дукха гаьна яц из кхыча планеташ тlа варгвола ха.

Планета тlара планета тlа йода из керда ракета хьаяьча lилмантохкама институтий, конструкторски бюрой, заводий, опыташ еча организацей коллективаша из урагlахийтай Советски Союза Коммунистически партен XXI-ча съезда хетаяь.

Космически ракета урагlаяха лелара дола бакъдараш хан-ханнахьа хьахойтаргда Советски Союза ерригача радиостанцеша.

Кремле керда шу дездар

Советски Социалистически Республикай Союза Правительствос Кремлерча Йоккхача двореце 1-гlа январь тlакхоачача бус массаз а санна кердача шера хетаяь че йир.

Хьашийн тlаэцаш бар новкъостий А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, К. Е. Ворошилов, Н. Г. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, А. Н. Косыгин, Д. С. Полянский.

Кердача шера хетаяьча че тlа бар СССР-а а Союзни республикай а Лакхехьарча Советий депутаташ, министраш, центральни ведомствай а учрежденей а хьалхле лелаераш, Советски Союза Маршалаш, lилман, техникан, культуран деятелаш, Советски Эскара инаралаш, производствон дикагlа бола болхлой, цlи хеза бола колхозникаш.

Хьашашта юкъе бар Афганистана премьер-министра заместитель а кхыча мехкашцарча гlулакхий министр а вола Мухаммед Наим, дипломатически корпуса членаш, машар бахьан лоаттабеча къовсаме гlорваьнна вола американски иллиалархо Поль Робсон, Доазол дехьара кхыбола хьашший, Московски а ерригача Россен а патриарх Алексий.

Керда шу дездеш вlашагlкхийттача гулбеннача хьашаша чlоагlа тlоараш а детташ СССР-а Министрий Совета Председатело Н. С. Хрущевс Советски халкъа деррингача дунен тlарча машара Советски Союза сийдолча партена — Ленина партена, СССР-а герзаца кийчдаьча низашта вежарашха долча социалистически мехкашта хетабаь кад текъабир.

Советски Правительствон керте латтачо вайца доттагlал долча Афганистана викалта — премьер-министра заместитель а кхыча мехкашцарча гlулакхий министр а волча Мухаммед Наимага моаршал хьаттар.

Н. С. Хрущевс иштта кад текъабир деррингача дунен тlа мел болча мугlаретlарча наха, деррингача халкъашта юкъерча доттагlленна, шоай мехкий полномочни викалаш болча СССР-ерча посолашта сий долча Советски кагирхошта комсомолана а цун хьалхле лелаерашта а, Советски къахьегача кхалнаха.

Москве дипломатически корпуса дуайен волча Швецен СССР-ерча посола Рольф Р. Сульмана лоацца къамаьл дир.

Безаме а сакъердаме а нах вlашагlкхийтта моттиг хилар Кремлерча Йоккхача двореце.

Тайп-тайпара эргаш а сакъердаме а яр дезача денна оттаяь концерт.

(ТАСС).

Школан вахарцара бувзам чlоагlбарахи СССР-а халкъа образованен система дlахо дегlайоалаярахи дола ЗАКОН

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето белгалду СССР-а Лакхехьарча Советага хьажа аьнна Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитетои СССР-а Министрий Советои тlадена мехкарча Школан вахарцара бувзам чlоагlбарахи СССР халкъа образованен система дlахо дегlайоалаярахи дола дош коммунизм хьалъяра декхараш толаме кхоачашдарна lалаьмате боккха лоархlам болаш хилар.

Деррингача халкъо из дош дувцаро хьахьекхар ССКП Центральни Комитетои СССР Министрий Советои оттаяь халкъа образованен система дlахо дегlайоалаярах йола программа къахьегамхоша массава раьза волаш къоабалъяь хилари хьаллоацаш хилари.

Коммунистически партена гонахьа кхотаденна долча советски халкъо керда исторически коталонаш яьхай промышленностьи юрта боахами, lилмеи культуреи дегlайоалаеча, къахьегамхой материальни вахара хьал айдеча кердача, лоархlамегlарча хана чу — шерра коммунистически общество хьалъе йолалуча хана чу бола вай мехка торо луш йола lалаьмате йоккхий эргалонаш яьй.

Бокъонца йола культурни революци чакхъяьннай СССР-е. Цига лоархlаме дакъа лаьцад советски школено, дукха къамаш дахаш йолча вай Дахьен халкъий культура айяра новкъостал даьд. Хадданза ленински къамий политика чакхъяхар бахьан долаш Советски мехкарча деррингача халкъий шоай наьна меттала школа я, массанена а шерра хьабийлаб сердалонга а культурага а бода никъ, массанена а ворхl шера дола дешар хьехилга чакхдаьккхад, шерра дегlаенай юкъера, профессионально-технически, лакхера образовани, хlанзолца ца хиннача тайпара сиха дегlаух lилма, литература, искусство.

Къаьнача обществох даьхкача керттерча эйпех цаl дар кулгашцеи хьаькъалцеи деча балхашта юкъера юкъ яхар. Миллионаш болча мугlарегlарча нахага ца lомайиташ бlаь шераш доахийтар культурата. Дуккхача къахьегамхошка школа хьаккхоачаргйоацаш вlашагlъеллаяр къаьнача обществос школа.

СССР-е коммунизм хьалъеш даьча деррингача балхаша а, хlаьта иштта вож социалистически мехкаш дегlадахкара опыто а бакъяьча марксистско-ленински хьехамо бохабаь дlабаьккхар, дукхагlа бола нах даиман шоашка аьннар деш, хала балхаш деш хила кхелла ба, хlаьта кlеззига мара боаца вожаш шоаш хьаккхоллашехьа а хьисап де, доал де, lилма, техника, литература, искусство дегlаккхувла кхелла ба, яхаш бола буржуазни фаьлг.

Физически балха а хьаькъалца беча балха а юкъера цlенхошттара башхало дlайоаккхаш латтача а хьаькъалцареи физическии болх цаl хулаш латтача а социалистически обществе lалаьмате доккхийча боарамашца сиха, дегlаухаш латт дукхача къахьегамхой материальни производствон оагlош иха а ца lеш, цар духовни балха дараш а, саг масса тайпара дегlаварна боарам боацаш шера наькъаш хьаделлалу. Дунен культуранна карагl мел даьннар социализме дизза халкъага дlакхоач.

Коммунистически строительство шер ме лу, хlамаш хьаеш дола низаш дlахо дегlа ме доагlа а юкъара рузкъа дукхагlа ме хул а дукхагlа лоацлургда балха ди, шоай кхетам шербарна а сина салоlам барна а мукъа ха дукхагlа хургья къахьегамхой.

Производствона механизации, автоматизации, химизации елга сихха дегlадоаладаро, электроника, счета лоархlам беш йола устройстваш шерра юкъейоалаяро, электрификаци хадданза дегlаккхуваро, кхыдолча lилманнеи техниканнеи карагlдийннараша овлангара денз эргабаьккхаб къахьегам. Шоай чулоацамга диллача болхлойи колхозхойи къахьегам тlехь-тlехьа дукхагlа инженерий, техникий, агрономий, кхыча специалистий къахьегама нийслуш латт. Социалистически производствон болхлошкара хlанз эшар да кердача станокаш тlа, нийсача измерчтелашца, контролировать деш йолча прибораш цеи аппараташ цеи балхаш де ховлга, чоалхане технически расчеташи чертежаши йовзилга. Советски Союз технико-экономически гlулакха дегlая аьттув болаш хиларо вай обществон берригача къахьегамхошкара дlадехараш тlа-тlа дукхагlа хул. Тайп-тайпара образовани lомаелга хиланза даргдоаца гlулакх а хинна дlаотташ латт царна.

ЧIоагlа тувлавалар да, коммунистически обществе производствона автоматизаци ярца физически къахьегам дlабаргба яхилга. Йоккха технически прогресс юкъеяларо боарам боацаш чlоагlа аттача боаккхаргба физически къахьегам, сега гlоарал доадеш дола дуккха балхаш дlадоалаш а латт дlахо дlа а дуврга. Цхьабакъда физически къахьегам бусаргба. Масса оагlорахьара саг дегlавоагlилга хила йиш яц творчески а безаме а, организм чlоагlъеш, цун вахара гlулакхаш лакхдеш бола физически къахьегам ца хилча.

Советски паччахьалкхе йиллача сийлахь-воккхача В. И. Ленина хьийхад катирхоша шоай дешар къахьегамца, промышленности юрта боахами эргабаккхара тlехьа лоаттабеча къовсамца, халкъанна культуреи кхетами балара тlехьа лоаттабеча къовсамца дувза деза, яхаш.

Общество Коммунистически а хинна дlаоттар дизза духовни, моральни цlена гlулакхаш, физически дегlавар вlаши цхьана дика тарлуш вола керда саг хьалкхеварца айхха дувзаденна да.

Социалистически паччахьалкхено шии школан болх вlашагlбеллаб цо халкъа гlулакх дергдолаш, къахьегамхошта кхетам тергболаш, деррингача халкъа таланташ дегlайоалаярна гlо дергдолаш. Советски школено тlаккхувш йола тlехье хьалкхею эггара прогрессивнегlа йолча идеяй, коммунизман идеяй уйланца, дуне материалистически довзаргдола уйла—дуне бокъонца lилманца довзара лард чуйоссаю кагирхошта.

Шоай берригa кхетам а низ а, хьинар а говзал а коммунизм хьалъяра гlулакха дlалуш йола башха дика кагирхой тlехье хьалкхеяьй советски обществе. Советски кагирхой дог-уйле чlоагlа долаш хилар къаьгга хьахьекхар хьалхарча пятилеткай шерашка социализм хьалъеш лаьттача къахьегама фронташка, Сийлахь-боккхача Даьхен тlем тlа, баьнни ардаши долаш даьда лаьтташ карадерзадеш леладаьча турпалеча гlулакхашка, йоккхий электростанцеш, шахташ, доменни пишкаш хьалъеча, вай мехкарча Малхбоалехьеи Къилбаседехьеи керда промышленни центраш хьалъеча а таханарча деношка деча дукххача деналеча къахьегама кхыча гlулакхашка а.

Советски халкъо уж сийлахь-йоккхий коталонаш йоахача хана лоархlаме дакъалоацаш хилар советски лакхехьара школеи юкъера специальни дешара заведенеши. Хlанз халкъа боахаме болх беш ба лакхехьареи юкъера специальнии образовани йолаш бола ворхlи ахи миллион гаргга специалисташ. Дуккха специалистий кадраш кийчъяр Коммунистически партени Советски паччахьалкхени боккхагlа болча толамех цаl ба.

lилмеи техникеи дегlаярга диллача дунен тlа хьалхарча моттигех цаl хьалаьцай Советски Союзо, дукха а дика а специалистий кадраш кийчъярга диллача дукхагlа дегlадаьккхача капиталистически мехкел тlехъяьннай. Советски специалисташа промышленносте, гlишлонаш еча, транспорте, совхозашка, колхозашка, боахама а культуран а массадолча доакъошка шоаш хьинаре къахьегарца толаме кхоачашду коммунизм хьалъяра декхараш.

Хьатlадоагlача ворхl шера Советски Союз дегlаярца белгалдаргда дlахо социалистически культура лакхъялар, советски обществон духовни гlулакхаш тоадалар, коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоацаш болча къахьегамхой сакхетам лакхбалар. Цудухьа къахьегамхой, къаьстта а хьатlаккхувш латта тlехье, коммунистически кхетамца хьалкхебара дешаш хlанзарча хьалашка lалаьмате боккха лоархlам болаш да, паччахьалкхени общественнии организацей балхацара керттера дешаш а хинна дlаотташ латт.

Советски школа дегlайоалаеш а халкъа боахамеи культурани деррингача доакъошта специалистий кадраш кийчъеш а доккхий толамаш даьхадале а, вай общеобразовательнии, юкъера специальнии, лакхереи школаша коммунизм хьалъярна дlадехача гlулакхашта кхоачамбац, цlенхошттара кхоачамбоацараш долаш я. Царех керттерадар да дешар вахарах хьада хилар, школа йистеяьккха боалараш практически болх барна кlезига кийчлий хилар. Хlанз коммунизм хьалъеш латтача хьалашка хlаьта-вета а сатоха йиш йолаш дац халкъа образованецара из кхоачамбоацар.

Советски юкъерча, профессионально - технически, лакхерча школага советски халкъа берригача хlамаш хьаккхоллаш болча балхаца хьинарегlа дакъа лацийтар духьа эргаяккханза яргьяц халкъа образовани.

Советски юкъера школа тlахьийха я lилмай чулоацам дика бовзаш а цунца цхьана даим физически къахьега хьинар долаш а бола дийша нах кийчбарна, кагирхой обществона пайдана дола гlулакхаш де lомабарна, обществона эшаш йола хlамаш хьаеча къахьегамца хьинаре дакъа лаца. Юкъера образовани дикка шеръе еза аггара хьалха халкъа боахаме болх беш болча кагирхошта йола школаш ебаярца. Из декхар кхоачашдаро дlахо лоархlаме лакха боаккхаргба къахьегамхой культурно-технически боарам, совъяргья къахьегама овсарле, коммунизм толаме хьалъергья.

Халкъа боахама деррингача доакъошка дlахо а технически прогресс яро тlа-тlа а дукхагlа дlадех дукхагlа бола болхлой говзал йолаш хилар. Цхьабола болхлой кхоачам хиллал профессионально-технически говзал йоацаш хиларо хlанзехьа а юхаув цхьайолча моттигашка производствос дахьа дегl. Цудухьа къаьстта боккха лоархlам болаш да кагирхой профессионально-технически балха lомабар а болхлой кадраш кийчъелга тоадар а.

Коммунизм хьалъяра кердача декхараша дlадех лакхера а юкъера специальни а дешар хьехача дола кхоачамбоацараш дlадоахилга.

Советски лакхера школа декхарийла я масса хlаман кхетам болаш lилман а техникан а доагlаш дола доакъош кlоаргга дувзаш бола нах кийчбе. Къаьстта теркам тlабахийта беза промышленноста, юрта боахама, строительствона эша специалисташ дlахо а дикагlа кийчбара. lилманна а техниканна а керда карагlъяьннача говзалца болх беш йолча хlанзарча производствос лакхерча а юкъерча специальни а дешара заведенеш йистеяьха арабовларшкара дlадех кlоаргга теоретически кийчбенна а практика дика ховш а уж хилар.

(Дlахододар 2-ча оагlо тlа)

Школан вахарцара бувзам чIоагIбарахи СССР-а халкъа образованен система дIахо дегIайоалаярахи дола

ЗАКОН

(Юхедисар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Кердача хьалашка къаьстта лоархIам болаш да заочни а сайранарча а дешара наькъаца лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведенешка специалисташ кийчбар. Лакхерча а юкъерча специальни а дешара заочнии сайранарей дешара система оттае еза общественн чухь пайдане къахьегача наьха, шоаш балхах мукъа болча хана, деша безам хилча лакхера а юкъера специальни а дешар йистедаккха е шоай говзал лакхъе йиш хургйолаш.

Студенташ марксистски-ленински уйланца дуне довзаш, цар коммунистически кхетам а денал а лакхдеш, къона специалисташ коллективизман а къахьегам безара а уйла йолаш, шоай общественни декхар довзаш, социалистически интернационализман а патриотизман а кхетам болаш, коммунистически дика гIулакхаш доахкаш хьалкхебе лакхерча а юкъерча специальни а дешара заведенеша бу болх хьадда тоабанза баргбац.

Фабрике е колхозе, промышленни предприяте, совхозе, ремонтно - технически станце е учреждене къахьегилга, общество хьаьнала, пайдане къахьегилга - социалистически общество вахача а цун рузкъах вахача а хIара сага сийлен декхар да.

Коммунистически обществе вахача хIара саго ше кхьегача къица дакъа лаца деза из общество хьалъеча а из дIахо дегIайоалаеча а.

Коммунистически общество хьалъеча балха тIехь хIама хьаду низаш прогрессивни дегIадаххаро, социалистически общественни гIулакхаш тоадаларо, дIахо а советски демократи дегIаяро дика торонаш хулийт школанна хьалхашка айтта кагирхой коммунистически хьехамца кхетабара а царна дешар хьехара а керда декхараш толамца кхоачашде.

Советски Социалистически Республикай Союза **Лакхехьарча Совето соцам бу:**

Дерригача халкъо ювцаш йизза могаяь «Школан вахарцара бувзам чIоагIбарахи дIахо а мехка чухь халкъа дешара система дегIайоалаярахи» йола Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитета а СССР-а Министрий Совета а тезисаш могайойла.

Хьалхарча шерашка денз деша дагIа бераш тIехьа тIайоагIача хана общественно-пайданерча къахьегама юкъе дакъа лоацаргдолаш Iомадолда. 15—16 шу даьлча денз берригача кагирхоша шоашта могачох общественно-пайданерча къахьегама юкъе дакъа лаца а деза, цар дIахо мел Iомаду дешар халкъа боахаме хIама хьадеча къахьегамца дувза а деза.

I. Юкъерча школах

Статья 1. Советски школан кертера декхар да дешархой вахара, общественно-пайданерча къахьегама кийчбар, дIахо а цар юкъарча а политически а дешара боарам лакхбар, Iилмай лардаш дика йозза дийша нах кийчбар, социалистически обществон принципаш чIоагIа лоархIаш, коммунизман уйлаш йолаш кагирхой кхетабар.

Юкъерча школе дешар хьехара а кхетам балара а кертера дар — дешар хьехилга къахьегамца, коммунизм хьалъяра практикаца айхха бувзам болаш хилар да.

Статья 2. СССР-е дерригъюкъара — дешанза даргдоаца ворхI шерара дешар хиннача когаметта дерригъюкъара — дешанза даргдоаца бархI шерара дешар доладолда. БархI шерара школа йизза йоаца юкъера дешара къахьегама политически школа я, из декхарийла я дешархошка юкъарча а политически а дешара чIоаггIа йола лардаш дика йовзийта, къахьегама а общественни-пайданерча балха а цар безам тIабахийта, дика, физически, эстетически гIулакхаш доахкаш бераш кхеде.

БархI шерарча дешара-кхетама болх оттабаь хила беза Iилмай лардаш Iомаярца, политически дешарца, къахьегама кхетамца, школьникаш цар хана чухь царна булургболча общественно-пайданерча къахьегама юкъеозарца бувзаш.

Статья 3. 15—16 шу даьлча денз кагирхоша дизза дола юкъера дешар Iомаделга хIама хьадеча къахьегамца дувзара ларда тIа, цу хана чухь болча наха берригача общественно-пайданерча къахьегама юкъе дакъа лоацаш хургболаш чакхдоаккхалда.

Статья 4. Дизза дола юкъера дешар лоацдола е тайпа дешара кертера заведенеш оттайойла:

а) болхлойи юртарчеи кагирхой школаш—бархI шерара школа йистеяьккха, халкъа боахама цхьан даькъа тIа болх беча наха юкъера дешар йисте доаккхаргдола а шоай профессиональни говзал лакхъергйола а сайранара (сменни йолз) юкъерча дешара школаш. Цу школашка дешара ха 3 шу оттадолда.

Сайранарча (сменни йолча) юкъерча юкъарча дешара школашка дешархошта хиланза даргдоаца хьал хилийта лерхIаш СССР-а Министрий Совето производстве болх бешшехьа а, дика дешаш бараштa лоацдаь ди е лоацдаь кIира оттадолда:

б) юкъерча юкъарча дешара къахьегама политически школаш, бархI шерара школе йистеяьккха болча цу школашка деша багIараша 3 шера чухь юкъера дешар йисте а доаккх, халкъа боахама е культуран цхьан даькъе болх бергболаш профессиональни говзал а Iомаю.

Производственни болх Iомабеча теорени практикани юкъамоттиг а дешареи къахьегамеи ханаш аргIагIа хувцилга а увттаду дешархоша Iомаеча говзалгеи моттигерча хьалашкеи хьежжа. Юртарча школашка дешара шу оттаде доагIа юртбоахама балхий ханий лоархIам а беш.

Производственни болх Iомабелгеи общественно - пайданера къахьегами дIабахьа мегаргба таргагIарча предприятей дешара а производственни а цехашка, колхозийи совхозийи дешара бригадашка, школьника школай юкъарча а дешара — производственни мастерскешка;

в) техникумаши кхыйола юкъерча дешара специальни дешара заведенеши, бархI шерара школа йистеяьккха болча наха юкъера юкъара а юкъера специальни а дешар йисте доаккхаргдолаш.

Статья 5. Бераш кхетадара хьакъехьа общественн бола лоархIам а дезала хеш дола новкъостал а лакхдар духьа школаш-интернаташ, хIаьта иштта дIаьхдаьчча дийнахьа дешаргдола школаши группаши шерийойла. Школаш-интернаташ вIашагIйоххийла бархI шерарча школай е юкъерча юкъарча дешара къахьегама политехнически йолча, производственни болх Iомабеча школай тайпара.

Статья 6. Школас дешархой безам хIама Iомадара, къахьегама тIабохийтаргболаш, дешархоша коммунистически уйланца дуне кхетадергдолаш, Даьхенна а халкъа а тешшамеи бух боацаш раьзеи болаш, пролетарски интернационализман уйланца дешархой кхетабергболаш цIенхошта тоабанза баргбоацаш лоархIалба школера кхетама болх. Хьехархой, даьй-ноаной, общественни организацей кертера декхар да дешархой школе, цIагIа, араьха культурни, ээди гIулакхаш долаш хургболаш, дIахо а кхетама болх тоабар.

Статья 7. Данза даргдоацаш лоархIалда йолаш йолча итт шера школаех (цар лакхерча классаех) тайп-тайпара городийи юртийи юкъера юкъарадешара школаш елга.

Халкъа образованен система хувцилга планацеи дика вIашагIделлаи де деза, моттигера эргалоний мамогта лоархIам а беш, бахача наха школаша ду гIулакх цхьаккха а тайпара талхилга а ца хулийташ. Малхбоалехьарча союзнии автономнии республикай школашка лакхерча классашка цига дахача къамах йолча йиIигий контингенташ кхы а дукхагIа хилийтарна теркам тIабахийта.

Школьни образованен кердача системага довлара план оттае еза хIара союзни республике цун экономическии культурнии дегIаяра эргалюнаш цатар а еш. Цунца данза даргдац 7 шера деша школаш 8 шера дешанза даргдоацача школашка йоахилга, хIаьта иштта тайп-тайпара йола йизза юкъера школаш вIашагIйоххилга 1959/60 дешара шера дIадоладелга а 3—5 шера йистедоаккхилга а. ХIанзарча VIII—X классашкарча дешархоша хIанз йолча дешара планашцеи программашцеи юкъера школа йоаккхаргйола торо Iалашъе еза, уж къахьегама кийбелга дукхагIа а деладеш.

Юкъера школаш эргаяхара планаш оттаеш къонача кадрашца халкъа боахам Iалашбелга юхасаца йиш йоацилга дага а кхоабаш юкъера школаш яьхарашца вузаш йизза Iалашъяра лоархIам бе беза. Цунна лаьрхIа хIара союзни республике, нагахьа хиланза яргйоацаш хуле, эргайоахача хана чухь хIанзара цхьайола юкъера школаш йита еза.

Статья 8. Дешанза яргйоацача ворхI шера школахи, сайрийнара (сменни) юкъера юкъара дешара школахи, производственни дешар хьеха юкъера юкъара дешара къахьегама политехнически школахи йола положени чIоагIъю союзни республикай Министрий Советаша.

Статья 9. ВорхI шерарчеи юкъерча юкъара дешареи школашка дешара шу доладалара а йистедалара а, каникулаш хилара а ха оттаю союзни республикай законех.

Статья 10. ССР Союза Министрий Советои союзни республикай Министрий Советашеи чакхдаха деза школай материальни базаш чIоагIъяра, дешара дукха сменаш хилар дIадаккхара, производственни дешар хьехар вIашагIдоллара, хIаьта иштта юкъерча школай лакхерча классашкарча дешархошта профессиональни дешари производственни практикеи дIаяхьа дешара моттигаш ялара балхаш.

Статья 11. Союзни республикай Министрий Советаша чакхдаха деза юкъара дешара школай кердача декхарашка хьежжа хьехархой кадраш юхакийчъяреи школаш эшаш йола образовани йолча хьехархошца Iалашъяреи, хIаьта иштта хьехархой балхеи бахареи хьал дIахо тоадара а цар идейни-теоретически боарам лакхбара а балхаш.

II. Профессионально-технически образованех

Статья 12. Советски Союз технико-экономически дегIаяра перспективо халкъа боахама дерригача доакъошкарча болхлой кадрай производственни говзал тIа-тIа лакхагIа хилар дIацех. Цу хьал тIа кагирхой профессиональни - техниче-
Кагирхоша профессиональни-технически дешаски дешара къаьстта чIоагIа лоархIам ба.
ра керттера декхар да халкъа боахама дерригача доакъошта культурни а, технически дийша а, говзал йолаш а бола болхлойи юрта боахама къахьегамхойи кийчбелга, дешархой коммунистически уйланца хьалкхебар, уж идейни чIоагIбар, дешача кагирхой къахьегам коммунистически хьисапе лархIа уйла чIоагIъелга.

Статья 13. БархI шерара школа яьккхачул тIехьагIа производстве болха дешархой профессиональни-технически Iомабара духьа городийи юртийи профессиональни-технически школаш вIашагIйохка еза.

Профессиональни-технически училищашта производствон отраслешка хьежжа специализаци а ю хIама хьадеш къахьегача дешархоша хьинаре а массазза а дакъа лацара ларда тIеи предприятешцеи, стройкашцеи, совхозашцеи, колхозашцеи айхха бувзам болаши дешара-кхетама болх а лелабу.

Статья 14. Къахьегама резервай фабрични-заводской дешара, ремесленни, железнодорожни, горнопромышленни, строительни училищаехи юрта боахама механизацен училищаехи, совнархозийи ведомствайи профтехшколаехи, фабрично-заводской ученичестван школаехи, кхыча профессиональни дешара заведенеехи дийнахьарей сайрийнарей городий профессиональни-технически училищаш йойла цхьан шерагара денз кхаь шерага кхаччалца деша а дезаш, хIаьта цхьаншин шера деша деза юртий профессиональни-технически училищаши.

ХIанзара профессиональни - дешара заведенеех городийи юртийи профессиональни-технически училищаш елга чакхдаккха деза экономически административни районий башхалоний лоархIам а беш кхаь-пхе шера.

Статья 15. Профессиональни-технически училищаш шоашка дIадодар цхьадолча даькъе юхахьадергдолна наькъа тIа тIехьа-тIехьагIа яхара духьа ССР Союза Министрий Советой союзни республикай иМинистрий Советашеи отта а даь хадданза чакхфаха деза дешара заведенеша леладеча производственни гIулакхех боала пайда шерагIа а дукхагIа а хилийтара балхаш.

Къахьегамхой материальни Iалашдо лакхъяларца, Iомаеш йола говзал дикагIа Iомаярна дешархой уйла лакхъярна, дешархой материальни Iалашбара хIанзара хьалаш хийцача бакъахьа хургда, мах боацаш тIадувха гIирсаш а баа кхача а теларна меттел дешархой балхах алапи телилга а оттадаь.

Бизза пачхахьалкхен чотах Iалашбелга дита деза дешархошта — бошта, детдомаша хьалкхеберашта, дукха дезал болча дай-ноаной берашта.

Колхозашкарча кагирхошка профессиональни технически училищашка дешийтарна доаггIаш дола средстваш хьожадара дош къоастаделга могадолда колхозашта.

Статья 16. Министерстваша, ведомстваша, халкъа боахама советаша, предприятеша, учреждеменша, организацеша профессиональни-технически училищаш дешара мастерскеш производственни оборудованеца, дешархошта мах а телаш производственни практика лелаертйолаш предприятешка болх бе моттигашца Iалашбелга деза, хIаьта иштта, оттаде деза дешара процесс толамца чакхъяккхара а кагирхоша керда техника, хьалха лагта технологи, лакха овсарле йолча хьисап болх бар Iомадергдола хьал.

Статья 17. ССР Союза Министрий Советои союзни республикай Министрий Советашеи бархI шера юкъера дешара школа, профессиональни технически училищаш, производственни дешар дола юкъера школа яьккхараштa профессиональни дешар хьеха а балха дIанийсбара а перспективни а шера йола планаш оттае еза, предприятешка кагирхой балха дIаэцара бронь хила езилгеи къахьегам лорабари кхерамзен техника лелаяри чIоагIа хила дезилга дага а кхоабаш.

Статья 18. Профессиональни-технически образовани хувцаш эргаяккхаро дIадех производственни дешар хьехача мастерийи профессиональни технически училищай хьехархойи техническии, идейни-политическии, педогогическии кийчо кхы а лакхагIа хилар. Уж училищаш дукхагIа хиларца дукхагIа эшаргба мастераши хьехарбац уж кадраш техникумашкеи лакхера дехойи. Цудухьа дукхагIа теркам тIабахийтанза шара заведенешкеи кийчъярна.

Учебникаши гойтара пособеши арахецилга а цар дикал а тоаде, дешара-технически Iилманпопулярнии кинофильмаш хьаделга шерде деза, хIаьта иштта профессиональни-технически образованен юкъе шерра пайда эца беза радиохи телевиденехи.

Статья 19. Профессиональни-технически училищаех йола положени чIоагIъю СССР Министрий Совето.

Статья 20. СССР Министрий Советски союзни республикай Министрий Советаштеи тIадулл индивидуальни-бригадни а курсови а дешар хьехарца Iомабара наькъ тIа а производстверча болхлой кадрай балха говзал лакхъярца а болхлой кийчбелга овлан тIара тоадара де деза балхаш къоастаделга.

III. Юкъерча специальни образованех

Статья 21. Промышленносте, юртбоахаман производстве, хIаьта иштта культурани, сердалони, унахцIено лораяреи учрежденешка, юкъарло йоаюаш хроизводство вIашагIъоллар хиларца лоархIамера моттиг дIалоац техникаша а юкъера специальни образовани йолча кхыча болхлоша а.

Iилманеи техниканеи карагIдаьннача кердагIа мел долчун ларда тIа латтача хIанзарча производствон хьашташа техникумаш йистеяьхарашкара дIадех, цар теоретически кийчо лакха хилари практика дика йовзаш хилари.

Из иштта хиларца данза даргдоацаш лоархIалда юкъера специальни образованен система дIахо а дикагIа хулийтилга, дешар общественна пайданерча къахьегамца айхха дувзара ларда тIа юкъера квалификаци йола специалисташ кийчбелга тоаделга, сайрийнеи заочнии дешар шерра дегIадоаладелга.

Статья 22. Юкъерча специальни дешара заведенешка специалисташ кийчбелга дIадахьа деза бархI шерарча школан ларда тIа, хIаьта цхьайола специальносташ — йиззача юкъерча образованен ларда тIа.

Эша специалисташ кийчбеча халкъа боахама доакъошка а предприятешкарча, стройкашкарча, кхыча организацешкарча къахьегама хьалашка а хьежжа дешар хьехара юкъара ханаши производствона тIера воалаш а тIера ца воалаш дешара къаьст-къаьстача ханий дукхал а тайп-тайпара хила йиш я.

Статья 23. Оттадолда, юкъерча специальни дешара заведенешка хьехаро, юкъерча школан боараме общеобразовательни кхетам балара тара специальностах йоагIа хиланза яргйоаца теоретически а практически а кийчо яла езилга, хIаьта технически юртбоахамеи юкъерча специальни дешара заведенешка — иштта дешархоша болхлой профессен цхьа разряд эцаргйола говзал Iомаелга а.

Статья 24. Дича бакъахьа лоархIалда индустриальни техникумашка дешархой низаца промышленни продукци арахецаргйолаш цехаши мастерскеши вIашагIйоххилга, хIаьта юртбоахама техникумашка — дерригa керттера балхаш дешархоша шоаш дергдолаш доккхий боахамаш.

Статья 25. Юкъера специальни дешара заведенеш дIахо а дегIайоагIилга чакхдаккха деза экономически районашта кадраш эшара лоархIам а беш, производстве уж тарга озарца, юкъера образовани йола специалисташ кийчбарна совнархозаштеи, министерстваштеи, ведомстваштеи кооперировани елга шерра лела а деш.

Заочнии сайрийнареи образовани шеръелга а тоаелга а, юкъера специальни образовани йола специалисташ кийчбара керттера форма из хиларца, чакхдаха деза заочнии сайрийнареи техникумаш чIоагIъярца, хIаьта иштта дика говзал йола хьехархой кадраши йоатгIаш йола дешара-материальни базеи йолча стационарни дешара заведенешка заочнии сайрийнареи отделенеш вIашагIйоххарцеи.

Сайрийнареи заочнии дешар деша хьайибе беза нонагIа долча даькъе хержача специальноста гаргга йолча профессех болх беш бараш.

Статья 26. Юкъера специальни дешара заведенеех йола положени чIоагIъю СССР Министрий Совето.

IV. Лакхерча школах

Статья 27. Коммунизм хьалъяра декхараша дIадех лакхера школа вахара, производствонна гаргаозилга, Iилманнеи техниканнеи карагIдаьнача кердача гIулакхашка хьежжа специалисташ кийчбара теоретически боарам лакхбелга.

ДIахо вай мехка лакхерча дешара система дегIайоалаяри тоаяри хила деза специалисташ практическии теоретическии кийчбелга, кагирхой коммунистически хьалкхебелга тоадар, студенташ хьалкхебеш берригача преподавателаша хьинаре дакъа лоацилга Iалашдеш.

Лакхерча школан керттера декхараш да:

марксистско-ленински хьехама ларда тIа хьалкхебаь, даьхени доазол дехьарчеи Iилманнеи техниканеи каратIдаьнна кердагIа дикагIа дола гIулакхаш Iомадаь, балха практика дика ховш бола, кердача техниках боккъонца пайда эца ховш хиларал совгIа тIехьа тIайоагIача ханара техника хьзе а ховргдола лакха квалификаци йола специалисташ кийчбелга;

коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдарна новкъостал дергдола Iилма-тохкама балхаш дар;

Iилман-педагогически кадраш кийчъелга;

халкъа боахама культуран, просвещенен тайптайпарча доакъошка болх беш болча специалистий говзал лакхъелга;

къахьегамхошта юкъе Iилмани политически кхетам боаржабелга.

Статья 28. Лакхерча дешара специалисташ кийчбелга чакхдаккха деза диззача юкъерча дешара ларда тIа, дешар общественно-пайдане болча къахьегамца айхха дувза а дувзаш. Дешар практикаца, къахьегамца дувзара хоадам боллаш йола формаш увттае еза вуза профильга, студенташка хьежжа, хIаьта къамани моттигерчеи хьалашка хьежжа.

Лакхерча дешара заведенешка дIаийбе беза партийни, профсоюзни, комсомольски, кхыйолча а общественни организацеша, промышленни предприятей кулгалхоша, колхозий правленеша телача характеристикашка хьежжа, конкурсах харжа а хоржаш, дикагIа бола, производстве дикалца белгалбаьнна, дикагIа кийчбенна а кхеташ а бола нах. Лакхерча дешара заведенешка нах дIаийбеш практически балха стаж йолча нахагахь озабезам бе беза.

Статья 29. Хиланза даргдоаца гIулакх лархIа заочнии сайрийнареи вузаш чIоагIъярца, стационарни вузий ларда тIа сайрийнареи заочнии дешара система дегIайоалаярца, йоккхийча промышленни юрта боахамеи предприятешка сайрийнеи заочнеи специалисташ кийчбарца сайрийнареи заочнии дешар мамогта тоадар а шердар а.

Статья 30. Инженераш кийчбеш дешар къахьегамца дувзилга вIашагIдолла деза студенташа беш болча балхошоай специальность Iомаярна царна дикагIа гIо дергдолаш а, хIаьта производствон технологически процесс юххье денз йистелллалца Iомае студенташта торо хулийтаргйолаш а. ДукхагIча технически вузашка эггара бакъахьа хургда дешар производстве беча балхаца дувзилга хьалхарча шин курсе сайрийнарчеи заочнии дешара системах кхоачашдича.

Студенташа цхьайола говзалаш Iомаеш деша болалуча хана чоалханера теоретически Iилман доакъош Iомаде дезача а йоккха лабораторни практика чакхъяккха езача а моттигашка хьалхарча 2—3 шера дешар производствох хьакъаьста вIашагIдолла деза.

Цул тIехьагIа студенташа цхьан шера производстве, лобараторешка, конструкторски бюрошка штатни гIулакхашка болаш практически болх бергбола хьалаш оттаде деза.

Лакхерча дешара система тоаеш, боккха теркам тIабахийта беза кердача техникан доакъошта а, Iилмани проектно-конструкторски болх дIахо дегIабалабарна а йола инженерни кадраш кийчъярна.

Статья 31. Юрта боахама социалисташ кийчбелга кхоачашде деза йоккхийча совхозий ларда тIа вIашагI а ехка, дика хьоккаме дешара боахамаш а долаш, хIаьта дерригa юртбоахама балхаш студенташа шоаш а дергдолча институташка. Специалисташ кийчбелга мехка къаьсткъаьстача моттигашка хьежжаи, хIаьта дешар овсарле йолча къахьегамца дувзилга балхий ханашца нийсдеши чакхдоахаш хила деза.
версиситетски дешар дIахо дегIадоаладелга,

Статья 32. Хиланза даргдоацаш лархIа унихъаьстта математическии, биологическии, физическии, химическии Iилмай кердача доакъех бола специалисташ арахецар лоархIаме совдоаккхилга, студенташ теоретическии практическии кийчбар тоаделга, естественнии гуманитарнии Iилмай лоархIамера декхараш къоастадарна бола университетий лоархIам лакхбелга. Университеташка деша нах дIаийбелгеи царна чу дешар къахьегамца дувзилгеи вIашагIделла хила деза студенташа шоаш деша багIача хана шоай специалистех йола балха говзалаш Iомаергйолаш а, хIаьта гуманитарни Iилмаех бола специалисташ (экономисташ, философаш, юристаш кхыбараш а), цул совгIа, общественно - пайданерча къахьегама опыт йолаш а хургболаш.

Статья 33. Динза даргдоацаш лархIа педагогически институташкеи университеташкеи хьехархой кийчбар тоаделга; дIахойодача хана ерригa школаш, лакхера дешар дийшага хьехархоща Iалашъелга дага а лоаттадеш юххьанцарча школашта хьехархой кийчбар шерделга; агрономиех, хьайбаш леладарах, техниках, кхыйолча специальни дисциплинех бола хьехархой кийчбар вIашагIдоллилга; педагогически институташка хьехара Iалама-теоретически боарам лакхбелга; хьехархой кийчбара производственнии педагогическии практикан лоархIам лакхбелга.

Статья 34. Медицински вузашка лораш кийчбеш теркалде деза лорий говзала шоай тайпара дола гIулакхаш; медицински институташка дIаийбе беза дукхагIа долча даькъе медицински дарбан-профилактически учрежденешка балхаш даь бола кагирхой; студентий дешар дувзаде деза дарбан-профилактическии санитарногигиеническии учрежденешка хадданза болх барца.

Юкъера медицински дешар а дийша, шоай специальностех болх беш болча наха балхацара хьа а ца къасташ дIахо дешилга вIашагIдолла деза.

Статья 35. Музыкан, живописан, театральни а искусствон, кхыдолча а доакъошка лакхера дешар дийша специалисташ кийчбеш шерра дIаярж еза производствоцара а ца къасташ дешара система, из дешар деша дукхача къахьегамхошта торо хилийтар духьа а халкъа юкъера таланташ гучаяхар духьа а.

Статья 36. Динза даргдоацаш лоархIалда студенташта идейно-политически кхетам балар чIоагIделга, магрксистско-ленински теори хьехар тоаделга, коммунистически кхетама лакхача принципашца, къахьегам безарца, буржуазни идеологеца машар хургбоацаш кагирхой кхетабелга. Лакхера образовани йола специалисташ кийчбеча хана цIенхошттa теркам бе беза студенташта хIама довзалга Iилман методаца хилийтара, Iилмаш довзалга творчески хьисапе хилийтара, дешара а ше беча балха а бехктокаме хилийтара. Советски лакхера школа йистеяьккха нах, паччахьалкхени общественнии декхар Iальмате дика кхоачашдерех хила беза.

Статья 37. ДикагIа хургдолаш лоархIалда, лакхерча дешара заведенешка дика квалификаци йола предприятейи, стройкайи, конструкторски бюройи Iилма-тохкама институтеи инженерно-технически болхлой, а агрономаш а, лораш а производствон дикагIа йолча методашца, хIанзарча Iилманеи техникаи карагIдаьннарашца хьеха могаргдола кхыбола практически болхлой а хьеха ухийталга.

Статья 38. Iилман болх, лакхерча дешара заведенен балхацара къаста йиш йоаца дакъа хиларга хьажжа, данза даргдоацаш лоархIалда, лакхара теоретически боарама халкъа боахам, Iилма, культура дегIайоалаяра боккха лоархIам а хургболча тайпара Iилман тохкамаш чакхдахара лакхерча дешара заведеней лоархIам лакхбелга.

ДикагIа хургдолаш лоархIалда Iилма-тохкама институташи, лаборатореши вузашка вIашагIйохкалгеи цхьайола Iилма-тохкама учрежденеш вузашца вIашагIтохалгеи.

Халкъа боахаман Советашеи, министерствашеи, юрта боахаман управленен органашеи новкъостал долда лакхерча дешара заведенешта Iилма-тохкама гIулакхех пайда эца а производственни опыташ увттае а.

Статья 39. Халкъа боахама Советашеи, предприятешеи, учрежденешеи, организацешеи маьхах болх бе йиш хургйола моттигаши техническ гIулакхаши теллада, лакхереи юкъера специальнии дешара заведеней студенташта, студенташ производственни дешарцеи, царна эшача вахар-хьалацеи, спецодеждацеи Iалаш а бергболаш.

Статья 40. Лакхерча дешара заведенеех йола Положени СССР Министрий Совето чIоагIъю.

Статья 41. СССР Министрий Советои союзни республикай Министрий Советашеи укх Законах хьадоагIаш дола, мехка лакхера образовани дегIайоалаяра гIулакхаш отта а долда кхоачаш а долда, цунца укх лохерчунга а хьожаш:

а) мехка лакхера дешара заведенеш дIанийсъяра порядок оттаярга, кердача промышленни районашка вузаш дукхагIа хулийталгеи, вузаш производствона гарга озалгеи, цхьа профиль йола вузаш вIашагIтохалгеи дага а доатгIаш;

б) Лакхерча дешара заведеней материально-технически база шеръярга, чIоагIъярга, университетийи технически вузайи лабораторей электронии машинашцеи, ускорителашцеи кхыйолча кердача оборудованашцеи Iалашъелга;

в) заводаш-вузаш, иштта вузашка студентий низаца продукци арахецаш йола промышленни предприятеши цехаши вIашагIъйоххарга;

г) Лакхерчеи юкъера специальнии дешара заведеней студенташ, къаьстта производстве болх а беш дешаш бараш, эшача дешара литератураца бизза Iалашбе йиш хургйолаш полиграфически базеи специализированни издательствоши вIашагIйоххарга;

д) вузийи техникумийи лакхерча курсашка, производстве болх а беш, дешаш болча студенташта кхы тIа а льготаш хилийтарга;

е) сайрийнареи, заочнии Лакхерча а юкъерча а дешара материально-технически база, шерра кинохи, радиохи, телевиденехи кхыйолча хIанзарча Iилман-технически кечалехи пайда а эцаш чIоагIъярга.

Статья 42. Лакхереи юкъера специальни образовани эргайоаккхалга, 1959—1960 дешара шера денз кхаь-пхе шера кхоачашдолда, националнии моттигашкарчеи гIулакхашка хьажжа, халкъа боахамаи, Iилманеи, культураи хIара шера арахеца специалисташ мел эш дукхагIа, ара а хецаш.

* * *

Союзни республикай Министрий Советаша союзни республикай Лакхехьарча Советашка ювца оттайойла укх Законах хьайоагIа, школен вахарцара бувзам чIоагIбелга, юкъара кхоачашданза даргдоаца бархI шера дешар кхоачашделга, республикашка юкъара юкъереи, профессионально-техническии, юкъера специальнии лакхереи дешар дIахо дегIадоаладелга кхоачашдеш йола предложенеш.

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето лоархI. школа вахара гарга озаро, коммунизм йолча хана яха а яхаш къахьегаргдола, хьалкхувш йоагIа тIехьа дикагIа кхетае мел эша торо хулийтаргхилар. Халкъа образованен система эргайоаккхалга боккха лоархIам болаш хургда дIахо советски общество материальнии духовнии дегIаярна, кагирхой кхетабара а царна хьехара а бола советски школан лоархIам лакхбоаккхаргба цо, халкъа боахаман дерригача доакъоштеи, Iилманеи, культураи лакха квалификаци йола кадраш кийчъелга дикагIа Iалаш а дергда, хIаьта Советски Союза низ дегIабара кхы а доккхагIа новкъостал а дергда цо.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. ВОРОШИЛОВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
24 декабре 1958 ш.

ССКП XXI-ча съезда сийна

Цар соцам баьб коммунистически къахьега

«Гудермесски» совхоза къахьегамхоша къовсам лоаттабу коммунистически къахьегама бригада хила бокъо яккха.

Из сийлен гIулакх кхоачашде гIерташ социалистически яхье бувл механизатораш, сомий бешамаш лелаераш, хьайбашка хьожараш.

Дукха ха йоаццаш 6-гIча отделенен шурий-товарни ферме собрани хилар. Цига къамаьл даьча дояркас н. Майрукоевас аьлар:

— Коммунистически къахьега эшша торонаш я вайга. ХIаьта вай коллектив безамца болх беш я, барт тайна а я. Цудухьа совхоза коллективашта юкъе эггара хьалхарчарца яккха еза вай коммунистически къахьегама бригада хила бокъо.

Доярка П. Мудуговас дийцар, хьайбашка хьожаш болча къахьегамхошта цхьацца говзалаш Iомае а политически кхетам лакхбаккха а шурий-товарни ферме курсаш хьаелла езаш хиларах лаьца.

Цу собране гулбеннараша тIаийцар керда декхараш хIара Iаттагара йоаккхаш йола шура бетта 10 кг. процент дукхагIа хилийта, Iай доахан гIел ца долийташ кхаба, доакъар зоотехнически нормах декха, лечкъоращца мамогга къовсам лоаттабе. Цу декхараша къаьгга хьахьокх хIара ферман къахьегамхо махулла ший низ тIабохийташ коммунистически къахьегама бригадан член хила бокъо йоаккхаш хургволга.

Уж санна чуийнна балхаш деш ба 2-гIча отделенен шурий-товарни ферман къахьегамхой а. Цар ферме зоолветеринарни занятеш хул. Цига дешаш болча Iаьсийлеладархоша, доярkаша, пастухаша шоай болх дикагIа Iомабу, цудухьа хьайбашта Iунал а дикагIа ду цар. Хьалха ден-бийсан 631 кг. мара шура ца йоахаш хинначa, хIанз ферма коллективо 670 кг. кхоачаш шура йоаккх.

Халкъа боахам дегIабарна йола планаш ювцаш, кхы а чIоагIагIа низ тIабахийта, мамогга шоай балхах хьабоала пайда совбоаккхаш къахьегаш боахк укх деношка «Гудермесски» совхоза шурий-товарни ферман къахьегамхой.

А. КИСЕЛЕВА.

Массане а могаю партен решени

Дукха ха йоаццаш ВЛКСМ Орджоникидзевски райкома пленум хилар.

ССКП ЦК ноябрьски Пленума соцамаши районерча комсомольски организацей декхараши дувцаш доклад йир партен райкома хьалхарча секретара нов. И. Зинурьевс.

Цо ший къамаьлаца белгалдаькхар районерча комсомольцаша а кагирхоша а, шоай низ кхо ца беш къахьегарца, дукхача промышленни предприятеша план ханал хьалха кхоачашъяь хилар, иштта, къаьстта тIехьарча хана, коммунистически къахьегама коллектива цIи яккхара къовсам лоаттабеш шоаш тIаийца декхараш тIехкхоачащдеш районе дукха бригадаш йолга а.

Цхьабакъда, йоах нов. Зинурьевс цу бригадашта юкъе дукхагIа ераш йий ца ховш я. ХIана аьлча цар къахьегача участке тIаийца социалистически декхараш гойташ, цар хьинаре къахьегаш доаха толамаш дувцаш хьалтеха кIезига я плакаташ, хьокхамий доскаш кхыйола гойтара агитаци. Уж гIулакхаш тоадаь леладе дезараш комсомольцаш ба. Иштта кхы а дукха кхоачамбоацараш района организацей балха юкъе долга а уж чехкагIа тоаде комсомольски организацей декхар долга а дийцар пленеех къамаьлаш даьчар а.

Пленуме гулбенначар чIоагIа раьза а болаш къоабалъяь тIаийцар ССКП ЦК ноябрьски Пленума решенеш.

Г. ЗАСОРИН.

XXI-гIча съезда сийна

ССКП XXI-гIча съезда накъа баха кийчлуча укх деношка Даьхенна мамогга дукхагIа коача доагам далар духьа къахьегаш ба «Малгобекнефть» яхача НПУ хьалхарча промысла кхоалагIча бригадацара мехкдаьтта доахараш.

Кхы дуккхачар санна, балха овсарле лакхъяь къахьегаш ва мехкдаьтта доаккхача оператор вола комсомолец Виктор Атарков. Цхьа шу хьалхагIа цIавенав из Советски Армера. Цу юкъа оператора говзал Iомаяьй цо. ХIаьта хIанз пхелагIча разрядах болх беш ва къона болхло.

Коммунистически къахьегама бригада аьнна шийх цIи тиллийта бокъо яккха гIерташ къахьегаш я кхоалагIа бригада. Цу бригада членаш дешаш а шоай говзал лакхъеш а ба. Атарков Виктор ший новкъостел тIехьавусаш вац. Болхлой кагирхошта йолча школан ворхI класс йистеяьккха воалаш латт из хIанз, хIаьта хьатIадоагIача шера нефтяной техникума заочни отделене деша ваха лерхI цо.

Сурта тIа: Атарков В. скважинера сальник дIатIачIоагIьеш воалл.

Ю. Свечкара тексти сурти.

Абасалиева Мамеда установка тIа

Установкашта юкъе дикагIа лоархIаш я орден лелаю нефтеперерабатывающи завода № 4 йолча цеха установка. 1958 шу долалуш социалистически яхье а баьнна доккхагIа дола декхараш тIаийцадар цу установкан технологаша. Уж цар сийленца кхоачашдаьд. Цар дика болх барна директцеси завода профсоюзни комитетои дIа-юха тела ЦIе Байракх еннай царна.

ССКП ЦК ноябрьски пленум хинначул тIехьагIа нов. Н. С. Хрущевс партен XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш чIоагIа дог гIоздаларца къоабал а еш кхы а дикагIа къахьегама толамаш даха дош деннад установкан коллективо. Партен XXI-ча съезда сийна тIаийца хинна план дика а ханал хьалха а кхоачашъяьй цар. Цхьабакъда, мехкдаьттан продукце цхьадола тайпаш арахецара шера йоагIа планаш кхоачашъяьнза я. Цудухьа установкан начальника Абасалиев Мамедас йоах:

— Даьхача толамех кхоачам ца а беш, кхы а чIоагIатIа балха йоакхо еш хила деза вай. Мехкдаьттан массайолча тайпара продукцеш арахеца еза. Из кхоачашъе торойолаш да вай.

Цу установка коллективо дика сий а деш болх беш ва партен къаьна член Силкин Петр Нестерович. 1939 шерагара денз оператолла балха ва из. Шийна ховчох доккхал а ца деш, новкъосташта гIодеш хул из.

Цига ва заводе 25 шера совгIа болх беш вола оператор Емельян Петрович Квитко. Цхьайтта шу цхьан установка тIа болх беш даьккхад цо.

Къаьнача операторашта юхе хьалкхувш боагIа къона бараш. Царех ва Владимир Александров а. Дукха ха яц из ремесленни училище а яьккха оператора помощникалла балха этта. Болх дика барах оператор ваьв цунах хIанз.

Шоайла барт тайна, балха тIа тIехьависачунна новкъостал деш ба установкан болхлой. Цудухьа доах цар шоай хьоккхаме толамаш а. Алхха ноябрь бетта 8 процент гаргга пар, 4 процентал совгIа электроэнерги кхояьй цар. 1958 ш. цхьайтта бетта, арахецача продукцега дIабода мах кIезигбарах, миллион сом гаргга ахча кходаьд цар Даьхенна.

— Кердача шера хIанзалца еннaчул совгIа сийрда мехкдаьттан продукташ лургья оаха, — йоах М. Абасалиевс. — Из хургда партен XXI-гIча съезда дика совгIат.

Н. ГЛУХОВ.

Хьайбашта дикка пайда баргбола гIулакх да

«Старогрознефта» нефтепромыслови управленен гIишлоний - монтажни цеха болхлойи инженерно-технически болхлойи вай республикан беррига къахьегамхой санна, нов. Н. С. Хрущевс партен XXI-гIча съезде ергйолча доклада тезисаш ювцаш ба. Партеси правительствоси чIоагIа йоакхо ю мехка боахам айбарна.

Ди тIехьа тоалуш латт вай республикан хьал.

Дукха ха яц Грозненски района 1-гIча Мая цIерахча колхозе «Старогрознефта» монтажникаша газопровод йилла. ХIанз хьайбай помещенеш газаца йIоахъю.

Цул совгIа терски дукъа тIа 5 километр йIаьха йола водопровод йиллай монтажникаша. Цу дукъа малхбузехьарча оагIорахьа Iай а аьхки а жа, доахан доажадеш дика даьгIе я. Из моттиг, хий дилларах хIанз кхы а дикагIа тоалургья. Надтеречни районе а йиллай 12 километр йола водопровод. Цига дажача хьайбашта юххе хий хургда, цудухьа царгара хьабоала пайда а дикка айлургба.

А. ТИЩЕНКО.

ССКП XXI-ча съезда сийленца накъа бахарна

Дег тIара къоабалъю дерригача Советски халкъо 1959—1965 шерашка СССР-а халкъа боахам дегIабарах нов. Н. С. Хрущевс XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш.

ССКП XXI-ча съездо социалистически строительствон итог ергья, хIаьта дIахойодача хана экономика, культура дегIаярай Советски халкъа вахар тоадарай программа а оттаергья.

Кердача толамашца накъа дода Советски халкъ Коммунистически партен съезда. Деррига Советски халкъ санна дикача толамашца накъа даха гIерт Къилбаседа-Казахстански областе даха нохч-гIалгIай халкъ а.

Арсамаков Галихан керте латтача Ленински района Образцови совхоза тракторно - полеводчески бригадан механизатораша балха тIа дика хьокхамаш гойт. Цу бригадо планах 1270 гектар лаьтта аха дезар. Шоаш тIаийца декхараш эггара хьалха кхоачащдир бригадан членаша.

Эггара йоккхагIа йола совхоз я Ленински совхоз. Цу совхозо 1958 шера Казахстана 950 миллион пунта лаьрхIа 21 миллион пунт ялат дIаденнад. Ялат чуэца доладелча денз цига болх беш хиннав комбайнер Арапханов Хьасан. Цо ден-бийсаннеи касарах уллача кIин 45 гектар чуэцар, хIара гектара тIара 16 центнер ялат а оардаш. Районе эггара хьалхара моттиг яьккхар цо.

Киялински автобазе шофер волча Камурзиев Мухтара Ахьмада хIара денна 45—50 тонн ялат элеваторе дIаккхуьхьар.

Комбайнера помощник Михраилов Ахьмад Пришимски района Куйбышева цIерах йолча колхозе болх беш хиннав. Дукха ба цу колхозе дикача толамашца белгалбаьнна нохч-гIалгIай къахьегамхой. Цу тайпара дика механизатор ва Ахьмад а.

Дикача балхаца белгалбаьннача цу механизаторий цIераш дика йовзаш а лоархIаш а я.

Б. КОТИКОВ.

ФОТОРЕПОРТАЖ

Тарно-мебельни комбината коллектива балхах

ССКП XXI-ча съезде Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисаша дог ураоттадаь дика къахьег совнархоза тарно-мебельни комбината Управленерча къахьегамхой коллективо.

Советски конституцен деза ди — 5-гIа декабрь тIаьхоаччаш, коллективо дош делар, товарни продукци арахецара шера йола план кхоачашъе аьнна. 5-ча декабре шоаш тIаийца декхар сийленца кхоачашдаь а яьнна, комбината коллективо рапорт делар шера йола план ханал хьалха кхоачашъе аьнна. Цхьайтта бетта йолча программал совгIа 1 миллиони 742 эзари сома мaьха мебель еннай цар. ДIададахача шерара ха укх ханаца нийсйича цаI ахчул къахьегама овсарле 34,1 проценти дукхагIа тIаккхийттад мебель арахецар. Продукцега дIабода мах чухнахьа баккхар бахьан долаш планал совгIа 938 эзар сом ахча кходаьд комбината къахьегамхоша.

Эгара дикагIа дола балха толамаш дахьад комбината социалистически яхье баьнначa мебельнии, металлическии, тарнии цехий болхлоша. ХIаьта Кореньков Владимар керте вола комсомольско-кагирхой бригада, ца хаддаш балха задани 180—200 процент кхоачашъеш я. Шоай бригадах Коммунистически къахьегама бригада аьнна цIи тилла бокъо яккхар духьа социалистически яхье латт из. КIезига яц нов. Коренькова бригадан счете комбината администрацен цIерах, тIехдика къахьегарах енна благодарносташи, ахчан совгIаташи, сийлен грамоташи. Сурт № 1. 1958 шера тIехдикача бригадан коллективо планал совгIа арахийца продукци 340 эзар сомага кхоач.

Тарно-мебельни комбинате дика вовз тешаме коммунист столяр нов. Титов. КIезига мебель араьннаяц цун говзача кулгашка гIолла. Болх беча хана сов къамаьл кIезига хул коммуниста. Массаза а столяра дага латт, дика къахьегара толам бахьилга. — Из коммунизм сихагIа хьалъярна керттера декхар да — йоах цо. Сурт № 2.

ССКП XXI-ча съезде нов. Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисаш кIоаргга кхета а еш комбината къахьегамхоша массава раьза а воалаш къоабалъю СССР халкъа боахам дегIабарах йолча ворхI шера плана контрольни цифраш, иштта съезд хьаеллача денга лакхера декхараш тIаэцарца яхье а баьнна, цар дош деннад планах йоагIачул совгIа кхы а 250 эзар сома мaьха мебель арахеца.

Оахош денна дош ханал хьалха кхоачащде хьожаргда тхо — йоах цIаькхаз а цхьана болх беш волча гIоръяьннача бригадан бригадира Кореньковси цун бригада член волча Джабаровси. Сурт № 3.

Вай Советски мехкара беррига къахьегамхой цхьабарт боллаш къахьегарна оарцатIбаьнначa хана оаха тхоашца социалистически яхье лаккхара толамаш дахарна тIахьех республикан заводий, фабрикий, нефтепромыслай болхлой — яхаш кхайкарал ду тарно-мебельни комбината коллективо.

И. ПЛИЕВА
тексти сурташи.

Бурув деттача конторан болхлой

«Сунжанефть» яхача Карабулакски бурув деттача конторан мастера Михаил Васильевича Мальцевс вахта кха а ийце культбудке хьагулле аьлар шоай болхлошка. Доккха декхараш тIаийцар бурув деттача болхлоша.

—Вай бригадас, — аьлар мастера, — укх бетта 200 метр бурув тоха деза. Сона хетачох, кхы а дукхагIа тоха торо я вай коллективага.

— Из бакъда,— аьлар бурильщика Ажитов Исраила, — 225 метр бурув тохалургда вайга. — Цу культбудке хьагулбеннараш раьза хилар Ажиговс еннача предложенена.

Дукха ха яц Ажигов Угуза Исраил бурув деттача конторе балха вена. Безаме тIаийцар из бурильщикий коллективо. Из болх Iомабарна чIоагIа новкъостал дир цунна ший балха тIарча новкъосташа. Дукха ха ялалехьа дика болхло а хинна дIавахар из. Дикача балхаца из белгалваларах ахчан преми а еннай цунна.

Мастера Мальцевс даь къамаьл чIоагIа раьза а болаш тIаийцар бурильщикаша Василий Пацука, Федосий Евдошенкос, бурильщика помощника Степан Рассохина, иштта кхыбараша а. Коммунистически къахьегама бригадан цIи яккхар дезаш ба уж.

— Коммунистически хьисапе болх а бергба, дахарг а да вай,— аьлар бурильщика помощника Степан Рассохина.

Даьхенна мехкдаьтта деза. Из дика хов Карабулаке мехкдаьтта доаккхараштa. Безаме болх беш йола из коллектив социалистически яхье а яьнна дика болх беш я ССКП XXI-ча съезда сийленца накъа яхарна.

Н. САЕНКО.

Грозне миллион квадратни метр нах чубаха цIенош хьалде

1959—1965 шерашка СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара контрольни цифрех йолча Н. С. Хрущева доклада тезисаш тIа йоккха моттиг дIалоац советски халкъа вахара хьал лакхдеча гIулакхех цхьа гIулакх шех хиларах тарра нах чубахеи коммунальнии цIенош хьалдаро. ВорхI шера чухь паччахьалкхен рузкъах 650—660 миллион квадратни метр нах чубаха цIенош хьалде аьнна оттаяь Iалальмате йоккха программа— Коммунистически партес хадданза къахьегамхой йоакхо еш хиларах дола дика тешал да. Из гIулакх кхоачащдаро торо хулийтаргья 10—12 шера чухь мехка нах чубаха цIенош ца тоъаш хилар дIадаккха аьнна партеси правительствоси оттадаь декхар кхоачашде.

Нах чубаха цIенош дукха хьалду Советски Союзе. Революци хилалехьа хиннaчарел 3,7 дукхагIа да городашкеи болхлой поселкашкеи нах чубаха цIенош. Вай городе духхьал укх тIеххьарча 7 шера хьалдаьд паччахьалкхен рузкъах 254 эзар квадратни метр нах чубаха цIеноши дерригаш а 181 эзар квадратни метр хула 5800 наха шоашта даь цIеноши. Нах чубаха цIенош деча цу хана чухь дIадахийтад 347 миллион сом. Цул совгIа, цIенош деча наха 36 миллион сом дукха кха йилла ссуда а деннад.

Из деррига даь доаллашехьа а, хадданза бебача городерча наха чубаха цIенош чIоагIа тоъаш дац. Цудухьа строителаша хадданза чехкагIа а дикагIа а хьалде деза нах чубаха цIенош.

Партен грозненски горкомо горисполкомои отта а яь, чIоагIъяьй укх гаргарча 10 шера чухь нах чубаха цIенош хьалдарах йола перспективни план. ЦутIа оттадаьд 1350 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош хьалдолда аьнна. ХIанз городе дола нах чубаха цIенош миссел да уж. ХIанз хьатIадоагIача ворхI шера хьал а даь, нах чуховшабе лерхI 1 миллион квадратни метр долча цIеношка, царех 615 эзар квадратни метр цIенош паччахьалкхен рузкъахи 345 эзар квадратни метр наха шоай рузкъахи хьал а деш. ХIара шера хьалду цIенош хила деза 140—145 эзар квадратни метр.

НГIАССР-а строительствони архитектурани гIулакхий управленеца цхьана керда цIенош хьалдергдола районаш белгалъяьхай горисполкомо. Партени правительствони директивашка хьежжа дукхагIа цIенош хьалдергда долаш дола цIенош дIадаха ца дезача мукъа йолча моттигашка. Цу тайпара йола мукъа моттигаш я Старопромысловски шоссена дихьа а сехьа а яда яьсса моттигаш, города къилбаседан йист, Черноречье бодача новкъа ухка мукъа моттигаш, города малхбоален оагIорахьа хьатIаотта Стари Сунжен поселкереи Ханкала станцереи лаьтташ.

Старопромысловски шоссе гIолла дадача лаьтташка хьалде лерхI шозза а кхозза а вIаштара даь 200 эзар квадратни метр цIеноши 2,5 эзар гарга наха шоашта ду цIеноши. Города къилбаседан йисте хьалде лерхI кхоззеи диаззеи вIаштара даь 50 эзар квадратни метр цIенош. Проекта тIа де оттадаьча цIеноех аханел совгIа дараш Стари Сунжени Ханкалени районе хьалде лерхI. Цхьабакъда уж лаьтташ юрта боахама лаьтташ шоаш хиларах тарра, цар тIа цIенош де доладергдац шоллагIча аргIана мара. Цу ханна чухь города юкъе къаьнара цхьан этажах дола тишденна цIенош дIа а доахаш, хьалдергда нах чубаха доккхий цIенош. Эггара хьалхагIа тоае лерхI Ленина улица, Орджоникидзе проспект, Комсомольски улица. Долаш дола цIенош дIадоахаш дукха расходаш е езе а, кийча йолча коммуникацех пайда эцарца укхаза дикка толаме гIулакх дулургда строителашка.

50 эзар совгIа квадратни метр нах чубаха цIенош хьалде лерхI поселке Черноречье, уж хьалдеш цхьадола къаьна цIенош дIадаха дезаргда.

Наха шоашта хьалду цIенош дергдола моттигаш къоастаеш цIенхоштта холонаш хургья. Города лаьтта хинна, нахага шоашка цIенош дайта лаьрхIа моттигаш ерригаш хIана яц аьнна кхоачаеннай. Города лаьттал арахьа наха шоашта цIенош дергдола моттигаш къоастае терко еш я. Наха шоашта цIенош дергдолча дикача моттигех лерхIа йиш я боккха промышленни гIирс хьалбе белгалъяь Колхозное яха юрт, Ермоловское, Iаьлаха-юрт, кхы цхьаяраш а. Керда поселкаш яхкар йоккхача промышленни предприятештеи совнархоза управленештеи тIа а дуллаш чакхдаккха лерхI.

Укх тIеххьарча шерашка строительнии боахамеи организацеша Iоаьяьча опыто хьахьокх ворхI шера оттаяь нах чубаха цIенош хьалдара йола программа толамца кхоачашъяь хила йиш хилар. Нагахьа санна 1957 шера 90 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош (царех 40 эзар квадратни метр цIенош наха шоашта даь да) хьал а даь, нах баха чухайша бале, укх шера хьалдаь, нах баха чухайша даьннад 120 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош, царех 60 эзар квадратни метр наха шоашта даьраш а долаш.

Уж цIенош хьалделга Iалашдарна проектни, строительни организацештеи моттигерча строительни материалий промышленностаи строительствона дIахо индустриализаци ярца, цIенош хьалдара ханащ лоацъярца, строительствога дIабода мах лохбарца дувзаденна дола дукха а чоалхане а гIулакхаш де дезаш хьалхашка овтт.

Н. С. Хрущева доклада тезисаш тIа Iалальмате чIоагIа оттаду строительствона дIахо а шерра индустриализаци яра дош. Цу индустрализацес торо лу заводашка еча блокех, цIеной доакъоех, оатхалех цIенош хьалделга а царна монтаж елга а машинашца болх беш чакхдаккха. КIезга опыт Iоаьяц города строительни организацеша цIенош хьалдеча юкъе аьшкбетон йоалаяра хьакъехьа а. 1954 шера юкъе йоалаяьчул ворхIазза дукхагIа юкъе йоалаяьй цIенош деча хIанз сборни аьшкбетона конструкцеши оатхалаши. ВIаштара даь цIенош деча этаж этажах къоастаеш ехка йовкъаш сборни аьшкбетонах ехк, шерра юкъе доаладаьд сборни перемычкаш, карнизаш, балконаш елга а.

ГIишлонаш хьалъелга кертерча даькъе сихде деза йоккхий блокаш, панелаш, прогрессивни материалаш шерра юкъе йоалаярца. Города проектнии строительнии организацеша хIанз а цу дешай кIезга теркам беш хилар белгалдаккха деза. ХIаьта укх шера хьалхара цIенош йоккхача блокех хьалдаро дикка холуш тIулакх дир—чIоагIа сихделар гIишлонаш хьалъелга, цхьан болхлочо бу болх лакх а белар. Блокех цIенош хьалделга дика дулу Iай.

Йоккхий блокаш, панелаш — цIеношта юкъера йовкъаш, кирпишках, сборни аьшкбетонах, шлакоцементах, гипсолитах яь кхыйола цIеной оатхалаш цIенош хьалдеча юкъе а йоалаеш дергдолча вIаштара даьча цIеной 2—3 тайпа проект проектни организацешеи архитектуран организацешеи оттаянза яргйоаца ха хьаэттай. ЦIеношкара квартираши секцеши дезала еззача тайпара хила еза — цIеношка хила еза цхьан, шин, кхаь цIенах латта квартираш.

РСФСР-а коммунальни боахама Министерствос а НГIАССР-а строительствони архитектурани гIулакхий управленес а каст-каста хувц нах чубаха деча цIеношта увттаю могаяь йола проекташ. Цу гIулакхо строительни организацешка тор хилийтац сборни аьшкбетонах яь цIеной оатхалий дуккха дола тайпаш кIезгде. 1959—1960 шерашка совнархоза строительствен управленен КПП-е, «Чечингстрой» треста КПП-е вIашатIйохканза ягрьяц цIенош деча эша дуккха оатхалаш, конструкцеш, блокаш, панелаш, кхыйола хIамаш хьаергйола цехаши полигонаши.

Доккха зе ду нах чубаха цIенош вIаши юхе йоацача дукхача моттигашта дийкъа хьалдеш хиларо. Масала, укх шера совнархозо нах чубаха цIенош хьалдир 30 моттиге. Совнархоза хIара предприятес ше деш хьалдир цIенош ший зIамгача хьашташта деззача тайпара, коммуникацеш, кагий котельнеш, иштта кхыйола хIамаш хьалъеш дIауха расходаш а ца лерхIаш, цIенош де участкаш а къестаеш. Кагийча цIенош дарах цхьацца новкъа хIамаш доахк.

Иштта дола мегаргдоаца гIулакх хьалда дIадаккха деза. Горисполкомо леладеш санна нах чубаха цIенош хьалдара гIулакх цхьан бе делла леладе а деза, совнархозо ерригача предприятештеи организацештеи лаьрхIа шин-кхаь моттиге нах чубаха доккхий цIенош хьалде а деза.

Совнархоза системана юкъе йолхаш йоацача строительни организацеша, тхона хетачох, шоай капитальни вложенеш горисполкома капитальни строительствон управленен кара хургйолаш хьачуелча бакъахьа да. Ше цаI мара йоаца заказчик хиларах тарра, цхьан моттиге доккхий цIенош хьалдергда цо. Хьадаь цIенош дIадекъаргда цIенош хьалдеча предприятеси организацеси ахчанца дакъа лацарга хьежжа.

Цу тайпарча гIулакхо сихха лакхдергда гIишлонаш хьалъелга, квадратни метрага дIабода мах лохбергба, балха юкъе патočно-скоростнии индустриальнии методаш йоалаяра новкъостал а дергда.

Городе цIенош хьаде лаьтта кIезга хиларца дувзаденна, 1959 шера денз предприятешеи организацешеи хьалду цIенош 2 е кхыдукхагIа этаж йолаш мара ма дойталда.

Наха шоашта цIенош деча боккха лоархIам болаш хургба нах чубаха доккхий цIенош хьалдеш йола кооперативаш яхкарах бола правительствос баь соцам. Цу соцамах накха вIашагIа а бетталуш, доккхий цIенош хьалде йиш хургья. Моттигерча организацеша мамогга новкъостал де деза цу тайпарча кооперативашта, дикагIа дола лаьтташ тела деза, материалашца Iалашъе еза, подрядни организацеш къестае еза.

Нах чубаха цIенош хьалдара программа толамца кхоачашъелга дуккхача даькъе стройкаш моттигерча строительни материалех Iалашъярах тийша да. ХIанз укх сахьата республикан строительни материалий промышленносто стройкаш Iалашъяц кхыметтел еттача а цIен тIа юллача а кирпишкащца, гIомарца, жагIаца, бутови кхеранца. Цу гIулакхо кирпишкий заводий хьалхле лелаераш декхарийла бу мамогга дукхагIа а дикагIа а кирпишкаш арахеца.

Пенаш дотта а цIен тIа тоха а материалаш ца тоъаш хилар бахьан долаш гаргарча хана нах чубаха цIенош хьалдеча строительнии боахамеи организацеша шоай низаца Новогрозненски ТЭЦ-а шлаках цемент а тохаш блокаш елга, цементах — гIумарах цIен тIа юлла кирпишк, напольни пишкашка йотташ ю кирпишк, эрзах Iаькъий, и. кх. я. а елга вIаштIехьа даккха деза.

Нах чубаха цIенош хьалдеча шерра юкъе доаладе деза моттигерча хьух хIамаш елга, къаьстта ийнаш, наIараш, кораш, кхыйола столярни хIамаш. Пхьнахи кIаьдача хьух дIакъестача отходехи Iалальмате дика пайда эцаш балхаш даьд «Грознефтезаводстрой» треста кхоалагIча стройуправленес (начальник Н. И. Власов). Укхаза вIаштIехьа а даьккхад, дIа а доладаьд ксилолита кIийлен тIа хьух дIакъестача отходех ийнаш тохилга а цемента кIийлен тIа пхьн паркет тохилга. а. Из опыт массайолча строительни организацеша шерра хьаллаца мегаргья, цо торо лургья шера бIаьш кубометраш дикагIа йола ардакхаш кхое.

* * *

Строительни организацей производственни низ хадданза дегIабоагIаш хиларо, нах чубаха цIенош хьалде къахьегамхой болча безамо, Советски Союза Коммунистически партес цу гIулакха хадданза еча йоакхоно тешам лу хIатIадоагIача ворхI шера городе нах чубаха цIенош хьалде оттаяь программа толамца кхоачашъергхиларах.

Е. БРЫКСИН,
Грозненски горисполкома председатель.

Доазол дехьара

Безаме йоаца итогаш

Берлин, 1 январь. (ТАСС). «Нейес дейчланд» яхача газета тIа баьча хоамо хьахьокх кризисо юкъедерзадаьча Малхбузехьарча Германен экономикан лоархIамегIарча доакъой хьал. Газето язду, дIадахача шера ФРГ ерригача горнорудни предприятешка 2,6 млн. «болх беш йоаца сменаш» оалаш йола, болхлой мукъа а болаш алапех а боалаш йола сменаш оттаяь хиннай дIадахача шера яхаш. Из бахьан долаш горнякий алапий 1958 шера 60 млн. марканна кIезигденнад, 18 эзар гаргга бола горнякаш дIаккхийтар балха боацачарех. «Ди бергбауиндустри» яхача малхбузенгермански профсоюзни газето беча хоамах, «болх беш йоаца сменаш» оттаергйолаш я шахташка кердача, 1959 шера а.

1958 шера ФРГ металлургически промышленносте кIезигъяьча графиках болх беш 70 эзар совгIа саг хиннав. Январагара денз декабрага кхачалца тайп-тайпарча заводашкара дIабаьхаб 7 эзар совгIа металлисташ. Бокъонца беча хоамашка диллача продукци арахецара боарам соахка лохбеннаб цул хьалха дахача шера хинначул чон даккхара — 17 процент, болат — 14 процент, прокат — 13 процент.

Кхы дикагIа дац кIадаш деча промышленностени кийча барзкъаш деча промышленностени предприятешка а. 1958 шера цу предприятешка болх беш хинна болхлой цул хьалхарча шера хинначарел 40 эзар саг кIезигагIа бар. Цу доакъой ерригача предприятешка хIана беннабац аьнна продукци арахецара боарам дикка лохбеннаб, «болх беш йоаца сменаш» а оттаяьй. Кердача шера, «Нейс дейчланд» яхача газето яздечох, цигара хьалаш тоа-м мухха а лургдацар, цхьабакъда предпринимателашта хетачох, продукци арахецилга дIахо а кIезиглургдолаш а балхаш тIара дукха болхлой дIабоахаргболаш а ба.

КНДР-е юрта боахама кооперативаш яь яьннай

ПХЕНЬЯН, 1 январь. (ТАСС). Корейн Центральни телеграфни агентствос беча хоамах КНДР-е юрта боахама кооперировани яь а яьннай кагий юртбоахама кооперативаш вIашагIтохилга толаме кхоачаш а хиннад. Цхьа миллион совгIа дола дерригa ахархой ковнаш 3800 кооператив а хинна вIашагIкхийтар, юрта боахамана кооперировани елга доладьчул тIехьагIа 3—4 шу доаллашехьа а.

Румынски халкъа боахам лакхбалар

БУХАРЕСТ. 1958 шу — Румынен экономика, культура, городашка а юрташка а бахача наьха вахара хьал лакхлуш шу хилар.

Болх бе йолаелар румынски промышленноста керда предприятеш: Хунедоарски металлургически комбинате яь йоккха кхо пишк, Галацера блюминги дитккъача аьшка прокатни стани, Нэводарера серни кислотеи суперфосфатеи комбината хьалхара очередь, Фэгэрашерчеи Виктория Турдарчеи химически комбинатий установкаш а цехаш а. Шерра хьалъеш латт Борзештера йоккхача химически комплекса предприятеш, Говорера содовой завод, Виказера В. И. Ленина цIерах йола ГЭС. Керда промышленни мощносташ тIаккхийтар республикан промышленноста кхыча доакъошта а.

Промышленни продукци арахецилга лакхлуш латт. Масала машинаш елга 1938 шера хинначул ворхIазза гаргга кхоачаш лакхденнад. Машинаш еча заводаша арахец керда продукци — мехкдаьттан оборудовани, электромоторaш, кемаш, автобусаш, троллейбусаш, румынски электровозаш арахеца лаьрхIа балхаш да деш. ЛоархIам болаш шеръеннай химически промышленноста производство.

1958 шера 300 эзар совгIа бола ахархой дезалаш коллективни боахамаштеи юртбоахама товариществоштеи юкъе а бахар, керда коллективни боахамаши юртбоахама товариществоши вIашагIа а ехкар цар. Мехкара юртбоахама лаьттах 55 процент совгIа лаьтта да хIанз социалистически секторга. Массанахьа боахама кооперировани яь шу дизар белгалдаьккхача Констанцки областал совгIа, массанахьа а кооперировани яь районаш хьахиннай Яски, Крайовски, Тимишоарски, кхыча областашка а.

Дикка хIамаш карагIдаьннад культурани Iилмани хьакъехьа а. Дукха хьалъяь керда школаш, больницаш, берий бешамаш, клубаш, культуран цIенош, кинотеатраш.

Лакхденнад халкъа вахара хьал, 1950 шера хинначул балхах доагIа алапи 60 процент лакхденнад.

Кердача, 1959 шера Румынски Халкъа Республика накъа яхар йоккхий производственни коталонаш яхарца. Хунедоаречa сталевараша планал совгIа 30 эзар тонн болат лоаладир, Валя Жиулуй яхача кIор боаккхача бассейнерча эггара йоккхагIа йолча кхаь шахтерча планал совгIа 85 эзар тонн кIор баьккхар.

(ТАСС).

Итальянски мехкашта юкъерча болхлой печато хоам бу, Монте Амиата Тосканерча ртутни рудникашкарча болхлой турпалерча къовсамахи. Адамий доацача хьалаш тIа, кIезигача алапех болх беш ба шахтераш. Из миска мара ца тоъаш дола алапий а нийсса ах чухьнахьа даккха лаьрхIар шахтай даьша. Забастовкаша, демонстрацеша, профсоюзни организацей дукхьаленаша, правительствога ладкъаро гIулакх тоаданзар. ТIаккха горнякаша соцадир — шахташ хьалувца.

Эггара майрагIи низболашагIи вола бIаьи шовзткъеи бархI саг — 168 метр кIоаргача шахташка сайцар. Ах меца а болаш дохьаш доаллача ртута фега, шахташчура хьал ара ца боалаш 17 дии бийсеи даьккхад цар лаьттан кIал.

Итальянски шахтераш шоай къовсама къар ца баларо цар гIулакх чакхдаьккхар.

Общественноста Iоаткъамо капитуляци яйтар шахтай даьшка. Коллективни договорашта кулгаш а яздаьд, хIаьта кхы дIахо йодача хана алапий лоац де гIортаргбоацаш а ба уж.

СУРТА ТIА: забастовка йолча хана рудника территоре тIа ба полицайш.

Чехословацки телеграфни агентствон фото.

Шерара итог—700 гаргга керда йоккха промышленни объекташ

ПЕКИН, 31 декабре. (ТАСС). Синьхуа Агентствос хоам бу, дIадахача шера Китае 700 гаргга йоккха промышленни объекташ эксплоатаце дIаяларах — уж я хьалхарча пятилетках еннaчарел 163 предприяти дукхагIа. Цу объекташта юкъе я Уханьскии Шеньянскии еза-йоккхача станкостроенен заводаш, горни оборудованени Лоянера шарикоподшипниковии заводаш, Харбински паровой турбинай завод, Чэндурера инструментальни завод.

Пачхьалкхен статистически управлене беча хоамо йоах, цхьан шера промышленностага дIаяхийта капиталовложенеш 23,500 миллион юан я, из я дIадахача шера хиннaчул 83 проценти, хьалхарча пятилетках хиннача ерригача капиталовложенел нийса ахи дукхагIа.

Ках чубахача цIеноех дола закон лорадарах

Коммунистически партеси советски правительствоси масса хана а йоакхо еш хиннад къахьегамхой вахар-хьал тоадара а чубахача цIеношца уж Iалашбара а гIулакх. Вай мехка планах а тIехь-тIехьагIа дукхагIа а хьалду нах чубаха цIенош. ХIара шера къахьегамхошка кхоач дика тоадаь чубаха цIенош, цхьабакъда хIанз а бизза кхоачам-м хилац царех. Цудухьа пачхьалкхена хьалхашка хIанз а латт сихагIеи бахача наха бизза кхоачам хиллал цIенош хьалдара декхар. Цхьабакъда белгалдаккха дезаш да бахача наха кхоачам хиллал цIенош хьалделга, уж царга дIакхоачийтилга законах доаттIача тайпара мара хила йиш ца хилар. Бокъо йоацаш цIенош дIалаьцар а уж ший кара дерзадаьр а пачхьалкхен бехктокхаме оза веза.

Тха Грозненски районе дукхa моттигаш я цIенош дIалувцара закон телхадеш. Къаьстта дукха я сагага ца хоатташ квартираш дIалоийца моттигаш. 1957 шера 16 моттиг яр, хIаьта 1958 шера хьалхарча 11 бетта оаха дIаязъяь 12 моттиг яр цу тайпара.

Каст-каста хул цу тайпара гIулакхаш Горячеисточненски станицеи, № 1 йолча совхозеи, Горячеисточненски совхозеи, Грозненски шурий совхозеи. Цу тайпара гIулакхаш лелацерашта таIазар, де а уж бехктокхаме оза а бокъо лу советски законодательствос.

РСФСР-а Уголовни кодекса 90-ча статьяхи, хIаьта 1943 шера 1-гIча июле СССР-а СНК соцамга хьежжа административни хьисапе бехктокхаме оза йиш я уж.

Цхьабакъда лакхе дувцача тайпара бокъо йоацаш квартира дIалаьца саг бехктокхаме ца озаш а вита йиш я, нагахьа санна ше даьр харцахьа а лаьрхIа цо хьаьлча. Бакъда цу тайпара гIулакхаш хилац, дукхагIа йолча хана законо яххача тайпара низаца ара баха безаш моттигаш нийсду.

Иштта дукха ха йоаццаш № 1 йолча совхоза тракториста М. Д. Басхановс центральни усадьберча № 3 йолча корпусе квартира мукъайоалилга шийна хейча совхоза директората ца а хоатташ из дIалаьцаяр. Директора шийга аравала аьлча из кхоачащдинзар цо, хIаьта прокуроро аравала аьлча а араваланзар из. РСФСР-а УК 90-ча статьях Басханова таIазар де дийзар.

Укх шера сентябрь бетта Грозненски райпрокуратуре, Грозненски райисполкома ОКХ-а заведующе заявлени яйтаяр. Цу тIа йоахар, Горячеисточненски станице Выездной улицах № 12 йола квартира сагага ца хоатташ гражданина П. М. Заикина дIалаьцай. Заикин бартах квартира мукъаялийта раьза ца хиларах из низагIа араваккха вийзар. Иштта гIулакх нийсделар № 1 йолча совхозе вахача гражданинаца В. А. Коптиловца а, Правобережни нефтеуправленен газгородке № 23 йолча цIагIа вахача В. А. Васильевца а, Грозненски шурий совхозе вахача И. К. Орловца а, Горячеисточненски совхозе вахача Т. Мишенца а, иштта кхыбаращца а.

Цу лакхехьа мел бийцараша хьахьокх нах чубаха квартираш дIалувцара законодательство дика лораде дезаш долга. Цо яхар ца а деш, ордер йоацаш, я администрацен бокъо йоацаш квартираш дIалувцарашта административни хьисапе а уголовни бехктокхаме озаш а таIазар хургдолга дIаховш хила беза нах.

АЙДИНОВ,
юстицен зIамагIвола советник.

Маца тоабергба почтан болх

МагIалбика районера Советски яха юрт дукха нах бахаш йоккха юрт я. Цу юрта юкъе Советски отделенен связ аьнна цIи а тилла почта я. Бакъдар аьлча из цIи хилар мара почтас бахача наха деш гIулакх-м дац. Эггара хьалха цу гIулакха бехке я района связан контора начальник нох. Бервинова. ХIана аьлча почте йIайха хургйолаш хьадахьаш доагамц, цIагIа саг чувеча Iоха гIанди дац, иштта чIоагIа бIехьа а я чухь. Цул совгIа наькъаш хала да яхаш шийн каннахьа почта яхьаш хьайоагIаш машин а яц. Почтан болх района связан контора кулгалхой тоабе безам боларе тоабаь дукха ха хургьяр, цар йиш яр машин йохалургйоацаш ниъкъ беха хилча, говраща почта юрта бахача наха шийн ханнахьа дIаяхьийта.

Иштта почтера болх во лелилга хьахьокх цхьан шерси ах шерси пхи болхло цига хувцавалaро а ши почтальон эшача цхьаккха почтальон воацаш хиларо а.

Уж дерригa гIулакхаш тоаде гIайгIа еш саг ца хилар бахьан долаш цу юрта бахача наьха йиш хилац, шийн ханнахьа газет а журнал а кхыйола корреспонденци а хьаэца. Цу гIулакхашка хьежача кердача шера газеташи журналаши язде безам багIац цар.

Оаха, Советски яхача юрта дахача наха, чIоагIа дех «СЕРДАЛО» газеталара тхоашта цу гIулакха чехкагIа новкъостал дар.

А. КОРТОЕВ.

Нохч-ГIалгIай писателаши московски студенташи вIашагIкхетар

Доккха цIей хиннадар Москве деша багIача нохчийи гIалгIайи студенташта шоаш болча Российски Федерацен писателий союза учредительни съезде баьхка хинна нохч-гIалгIай писателаш баьхкача хана. ЦIаккха дицлургдац студенташта из ди. Московски Пачхьалкхен Университета общежитен аудиторе чу шовзткъа саг совгIа студенташ гулбеннабар. Студенташца вIашагIкхетар духьа укхаза баьхкар Хь-Б. Муталиев, С. Арсанов, Дж. Яндиев, М. Мамакаев, Н. Музаев, Б. Зязиков. Царца бар Москве Лакхерча литературни курсашка деша вагIа гIалгIай писатель А. Ведзижев а, хIаьта СССР-а Iилмай Академен языкознанен института директора заместитель вола профессор Ю. Д. Дешериев а.

Эггара хьалха къамаьл даьча РСФСР-а писателий союза правленен члено С. Арсановс дIадийцар студенташта съезда балха итогаш, писателашта хьалхашка а, хIаьта къаьстта нохч-гIалгIай писателашта хьалхашка а латта декхараш. ЧIоагIа сакъердаме дар студенташта Нохч-ГIалгIайчен къьнагIча писатело нохч-гIалгIай халкъа автономи юхаметтаоттаяра къакъехьа даь къамаьл. Студенташта юкъе цхьабола кагирхой республика юхаметтаоттае йолаелча денз вIалла шоай мехка хиланза бар. Цудухьа царна къаьстта сакъердаме хетар Арсановс дийцар. Шийн творчески планех лаьца а дийцар С. Арсановс.

Къоначa республикан толамий хьакъехьа къамаьл дир Б. Зязиковс. Шоай произведенеш йийшар поэташа М. Мамакаевси Дж. Яндиевси. Массанена езаелар партен XXI съезда хетаяь йола Н. Музаева стихотворени.

Журналистикан факультета студенташца къаьстта къамаьл дир Зязиков Бахьаудина.

— Тхона писателашта, чIоагIа дика хет,— йоахар цо,— журналистикан факультете нохч-гIалгIай кагирхой деша багIаш. Шо, ялх саг ва. Из боккха низ ба. Дийц ма далийталаш, оаха тхой болх эггара хьалха газеташка дIаболабаьлга.

Студенташа дуккха тайп-тайпара хаттараш а дир, хIаьта писателаша царна жопаш а тийлар.

Нохч-гIалгIай писателашца вIашагIкхетар духьа Университета студенташ болча баьхкар мехкарий Тамбиева Тамара, Базоркина Аза (медицински институт), Измайлова Лилия (библиотечни институт), хIаьта Тулаева Жанна (педагогически институт).

Сурта тIа: писатель Б. Зязиков Москве деша багIача нохч-гIалгIай студенташца къамаьл деш воалл.

Б. ЧАХКИЕВ,
МГУ журналистикан факультета студент.

Репортаж

Оаш лелаю туфлеш

Тхо да когий гIирс хьабоахача фабрикан цехе. Берригa болх укхазара болабу. Кадай болх беш ва къона закройщик Умаров Султан. Дукха ха яц Султан цу фабрике вена а из чоалхане говзал цо Iомаяь а. Тхо дIатIадолх из волча моттиге. Хьаэц цо тIоарска. Цунна бIара а хьежа, из истола тIа Iо а дилла, чехка тIоарскац тедаш дола фигурни урс IотIаоттаду цо. ТIаккха ко дIахьовзаду — пресса кIалхара аргIан йола кийча деталь арайоал. Болх беш дIайода ха пайданагIа хургйолча тайпара яхийта гIерташ, шийн болх чIоагIа йоакхо еш лелабу Султана. Юкъера лаьрхIача 150—170 процент кхоачашъю цо сменах йоагIа норма. Цу дикача болхлочо алхха цхьан дийнахьа кхо пара туфлеш хьаялла тIоарска кходир.

Хьадаьха тIоарскаш истолашта юхе гIолла кхестача, вIалла ца йиш йоацача конвейера тIа йохк. ХIанз уж дац формах хьадаьха доакъош мара. Бакъда, чехка лелача меьхкарий кулгашка гIолла уж чакхдаьнна даьлча заготовкаш йистеяьле хул. Цу маьхкарашта юкъе балхах дика ка йоалаш я Мичульская Лида. Сменах йоагIа нормаш тIехкхоачашъю цо.

Конвейера тIера хьаяьхача формовочни цехе йолх заготовкаш. Стелькаши, кIоажоши, айраши кийчду цу цехе. Айраш хьадоах низболча штампашца, резинка айрашта кислота хьекх, уж дIатохача хана царга хьамча дикагIа тIалацийта. ДIахо йода операци догам деча — тегача цехе ю.

ХIамаш тегаш йолча конвейера тIа хьагулъю заготовкаш. Из конвейер я тайп-тайпара балхаш ду машинаш тIайолаш. Нов. Дмитриенкос болх бу машина латтача хьатIаккхьчар аргIанца бола пара. Массехк секунда ялалехьа машино ше затяжка йир. Цига цхьайола машинаш ена дукха ха яц, хIаьта цу лоаццача хана болхлоша уж дика Iомаьй. 1948-гIча шерарчул хIанз 10-зза дукхагIа я фабрико арахеца продукци. Арахецаш бола когий гIирс Грозне лоаттабаь ца Iеш Краснодарски крае, Горький, Тамбове, кхыйолча городашка дIахьожабу. Алхха цхьан дийнахьа 3000 пара тайп-тайпара когий гIирс арахец фабрико.

Туфлеш хьаяь йоал. Упаковщица Шамаева Тонес уж кIошилгашка а ехкаш, цар мах IотIаязбу. Дика зелаш: хIанз оаш лелаераш а уж хургья шоана.

Р. АЛИМОВ

Нохч-ГIалгIай театр хьаделларга

Укх деношка Нохч-ГIалгIайчен общественносто чIоагIа дог гIоздарца белгалдаьккхар республикан культуран вахар чухь Iалаьмате боккха лоархIам бола гIулакх — Нохч-ГIалгIай драматически театр хьаделлар.

Къахьегамхошта коммунистически хьехам балара Iалаьмате доккха декхараш да юхаметтаоттадаьча театра хьалхашка латтараш, эггара хьалха Нохч-ГIалгIай кагирхой кхетабара декхараш а долаш. Цхьабакъда театр юхаметтаоттадаь дале а нохчий меттала мара программа яц цун. Ерригача драматически труппе болх беш цаI мара гIалгIа вац, из а нохчий меттала шийн роль ловзаш ва.

ГIалгIайчен театральни искусствон истори 1920-гIча шера денз хьадоагIа. Цу шера Владикавказе вIашагIъеллар гIалгIай театраца безам барий труппа, цунца яр массехк йоI а: Т. Мальсагова, Ж. Базоркина, Н. Укурова, иштта кхыбараши. Цу самодеятельни группо увттайора гIалгIай а эрсий а меттала пьесаш. З. К. Мальсаговс лаьрххIа цу труппана язъяь дукхача актаех латта пьесаши кхыйола произведенеши яр. ГIалгIайи Нохчийи Автономни областаш вIашагIтохалехьа гIалгIай мехка самодеятельни театр дар, цу лакхехьа йийцача театральни труппан ларда тIа вIашагIделла дар из.

1933 шера город Ростове хиннача самодеятельни театрий смотре гIалгIай театральни труппана эггара хьалхара совгIат делар — ЦIс байракх (О. А. Мальсаговси Д. Д. Мальсаговси язъяь «Перелом» яха пьеса). 1930 шерашкахь гIалгIашта юкъера белгалвалар дика талант йола, Iалаьмате дика пьесаш язъяь вола драматург И. Базоркин. Бакъда хIанз укх сахьате, е Базоркин а, е кхыбола гIалгIай писателаши драматургаши а драматически произведенеш язъеш бац. Цун керттера бахьан — гIалгIай меттала пьеса оттае торо ца хилар да.

Iалаьмате боккха лоархIам болаш да артиста сцена тIара зрителашка оалаш дола кхетама-хьехама дош. ДIаяхача ханах юхедисача адаташи шариатаи дукхьал лелабеча къовсаме эггара дикагIа дола герз да артиста дош.

ГIалгIай къахьегамхой шоай театр доацаш хила йиш йолаш бац. Хьалха дIаяхача хана Нохч-ГIалгIай театре болх беш бар артисташ гIалгIай, масала Тухан Мальсагов, Гарчханов иштта кхыбараши. Боккхача толамца увттайора цар нохчий меттала а постановкаш.

Тхона хетачох хIанз йола труппа гIалгIай артисташ юкъе а боалабеш шеръе еза, театре нохчий меттала а гIалгIай меттала а пьесаш увттае торо хургйолаш. Цунга хьежжа постановкаш увттае нохчий а гIалгIай а юрташка ухаш хила деза театр. Нохчий меттала театре увттаеш йола постановкаш гIалгIай меттала переводаш яь хила еза.

Уж гIулакхаш кхоачащдаь даьлча мара хургдац Нохч-гIалгIай театрах боккъонца дола Нохч-ГIалгIай театр.

Х. ОШАЕВ.

Маларах доккха зеи зулмеи доал

Цхьанна а мехка, цIаккха а ца даьхача тайпара боахам тоабара, культура лакхъяра доккхий толамаш а доахаш, социализм а оттаяь коммунизме бодаш латт вай Советски мохк. ХIара денна даара, дувхара, кхыча гIулакхашта паргIата боалаш хьал-торо тоалуш, лакхлуш латт Советски Союзе бахача наьха.

Боахам тоабаларга а культура лакхъяларга а хьежжа дIадоалаш доагIа вай мехка бахача наха юкъера, пачхьа замано юхедита во гIулакхаш а. Нохчийи гIалгIайи чIоагIа дешара тIакхувш ба хIанз, кхалбераша а ца дийшача мегаргдоацилга кхетадаьд нонагIа болча нохчашеи гIалгIашеи, урдув, къолаш, довнаш, моллаша шоашта болча пайданна дувца хабараш, леладу гIулакхаш кхы цу тайпара дола во гIулакхаш лаьгIлуш а доагIа, царца кхы дIахойодача хана а мел ца болийташ цар хир хоададеш къиза къовсам лоаттабе а беза.

ХIанз боахам тоабалара а, культура лакхъялара а, берригача вай мехка бахача наьха кхыча гIулакхашта а Iалаьмате новкъа да корта бохош дола малар мелилга. Нохчийи гIалгIайи мехка наггахьа юрт яц, корта бохоргбола малар бахьан долаш, нах а боабеш доккхий довнаш ца хулаш, автомобилаш кIалтIайоахаш а вIаштаетташ а нах ца боабеш. Масала, СурхотIа цхьан зIамигача саго шийн даьвеши шин бераи даьвешийнеи урс Iиттад, маларо воха а вань, хIанз дукха ха йоаццаш МогIалбикера боагIача новкъа веха а веха грузовой автомобила легковой автомобиль тIатехача цхьанне, Казахстанера цIабаьхкача шийн гаргарча наха накъа вода саг а вийнав ше а веннав, автомашин а йохаяьй. Иштта кхы а дукха да малар бахьан долаш хинна доккхий вонаш. Малар бахьан долаш мел боабаь нах дийца варгвоацаш дукха ба. Кхы а дукхагIа да цунах хетта дола зенаш, зулмаш, кхыдола во гIулакхаш. Цхьаькха цIи яккха йиш йолаш дола во хIама маларо ца дайташ дац, хIаьта хIанз хулаш долча дерригача воча хIамаях. аханел дукхагIа дараш, къаракъ малар бахьан долаш а хул.

Маларо цIенна доккха зе дарал совгIа, дезала юкъера бартбезам эгIабу, из мелачун а, цун цIен а, дезала а сий доаду. Къаракъо предприятешкара а учрежденешкара а балха дисциплина мелъю, балха овсарле лохъю, хьадеш долча хIаман дикал чухьанахьа йоакх иштта кхы водараш ду. Къаракъо дукха растраташ, къоалаш дайт цоах доккха зезулма хул берригача мехка а наха а. Цул совгIа, пачхьалкхен къайле а къаракъ молача сага хайча тешаме яц.

ХIаьта боахама а наха а доккха зе-зулма дарал совнагIа, из молача наьха дегIа а доккха айп ду маларо. Цо сега дегI мелду, тишду, саг хьакъалагIа толхаву, ханал хьалхагIа къаву, сийдоацаш каша вуг.

Коммунистически парте а Советски правительствос а чIоагIа къахьег наха юкъера корта бохош дола малар мелилга а цунах хетта хулаш дола зенаш а зулмаш а дIадаха. Цу гIулакха дукха лекцеш, докладаш еш, культурно-просветительни учрежденешка гIолла дукха тайп-тайпара балхаш ду.

ДIахойодача хана а партийни, комсомольски, профсоюзни, советски, культурно-просветительни организацеша а, царна а боахама организацешта а хьалхле лелаераша а къовсам лоаттабе беза малар меларащца цунах доахкача воча гIулакхашца.

Мелаш вола саг кхетамца, хьехамца метта воалаве хьажа деза, цхьабакъда, цу наькъашца тоавала ца туташ вар нагахь санна партеца, комсомолаца из вале партецара комсомолацара дIавоаккхаш а законашца наха а мехка а зеннеи зулманнеи хургвоацача воаккхаш а болх бе а беза.

Х. ДЖАБРАИЛОВ.

Университете низболашагIа бараш

Вай мехка дукха хул сакъердаме а лоархIаме а йола спортивни яхьаш. Аз ювцаргйола яхьаш селла лоархIаме еце а, цхьабакъда Ломоносова цIерахча Московски Пачхьалкхен университета дуккха эзараш хулча студенташта-м чIоагIа сакъердаме яр уж.

...МГУ сийрда паргIата йола спортивни зал хьалйизза яр университете хьалхле яккхарах хинна шийн лоIамах кIалкхетаргах латарах (вольная борьба) йола яхьаш хиннача хана. Микрофона чу гIолла судахочо команда лу. Зале хьачубоагIа спортсменаш борецаш — низбола, кадай, унахцIена бола 40 зIамига саг. Царна юкъе шиъ гаьнарча Нохч-ГIалгIайчера баьхка ба. Ховргда-кх кот мала варгва.

Цхьабарашта тIехьа вожаш болаш къовсаш ба университета дикагIа бола спортсменаш. Ковера тIавех Зубайраев Сайди. ШоллагIа шу да из МГУ геологически факультета дешаш вола. Цу хана денз чIоагIа везавеннав из студенташта. ХIанз а, кIалкхетаргах латаш из волча хана, массанена везаш ва из. Майрра а говза а латт Сайди. Дика холу цун воккхагIча веший МГУ самбистий тренер волча спорта мастера Зубайраев Супьяна школа. Кхаьннеца латарах котвоал Сайди. Из котало а Зубайраев Сайдех кастта спорта мастер хургхилара белгало я (хIанз цхьоалагIа разряд мара яц цун).

ЦIаккха ца эшаш чакхваьлар цу яхьах Сайдеца цхьан курсе деша вагIа Арсамаков Iумар. Дукха ха яц из спортивни зале вена, цхьабакъда, цу зIамигача сага низ, спортивни говзал дика гуш я.

Зубайраев Сайдии Арсамаков Iумари боккхий доттагIий ба. ЧIоагIа гIо ду цар шоайла вIаши дешара а, спорта а.

ЧАХКИЕВ Башир,
МГУ журналистикан факультета студент.

Сурта тIа: МГУ кубок къовсаш хьалхара моттиг яьккхача геологически факультета команда. Юккъе кубоки грамотеи бе а йоаллаш латт командан капитан Зубайраев Сайди, аьрдехьара кхоалагIа латтар Арсамаков Iумар ва.

Автора сурт.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«Ботагоз».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8; 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Ботагоз».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — Берий сеансаш **«Тха улица тIара команда».**

Долалу: 9, 11.

«Сатийна квартира».

Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 — Берий сеанс. **«Люн вежарий» «КIалхара воаха — гIадж».**

Долалу: 9.15, 11.15.

«Сатийна квартира». Долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

5 январе денз йиъэ зала чу **«Над Тиссой».** Яха фильм хургда.

«Родина» яхача кинотеатре.

Берий сеанс — **«Iоажал йоаца Кощей».**

Долалу: 9 сахьат даьлча.

«Ботагоз» — Долалу: 10.30, 12.25, 2.20, 4.15, 6.10 8.05, 10.

5 январе денз **«Над Тиссой».**

Долалу: 10,30, 12, 1.40, 3.20, 5; 6.40, 8.20, 10.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора—2-41-23, редактора зам.—2-07-01, партийни вахарен письмойн отделий — 2-25-72, корректорске — 2-30-91.

СФ00053 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, Грозный, Революцен проспект, 30/3. Заказ № 33.